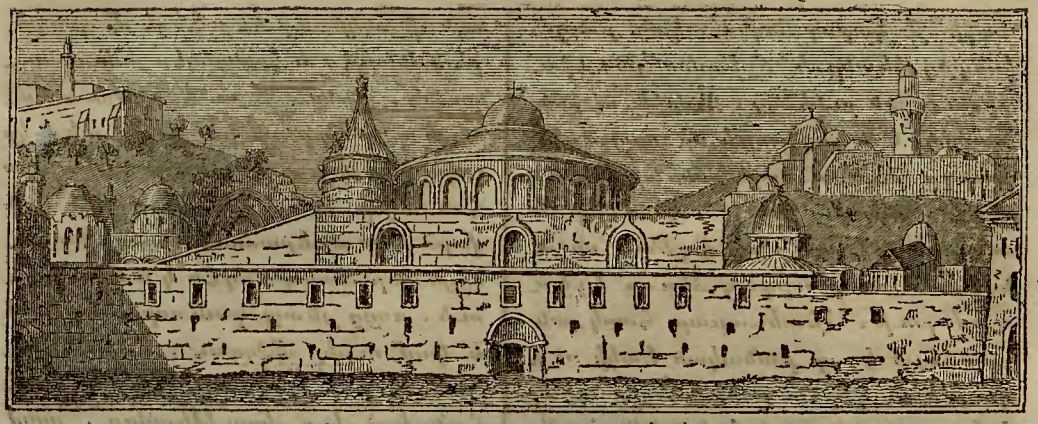

ԱԽՕՏ

ԻՆՆԱՄՅԱՅ ՏԱՐԻ
Թիւ 4·

ԱՄԱԳԻՐ

ԱՊՐԻԼ 30
1874

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՄԵՆ ՅԱՆՅԱՆՑ ԻՒՐ ՀԱՅՏՈՒԹՈՒՄՆ ՈՒՆԻ

Ազգութ բարոյական ուղղութիւնը և յառաջդիմութիւնը նոցա վճռաւորապէս, իշխանապէս, գաւառապետական և ինչ և իցէ կերպիւ ազդեցութիւն ունեցող անձանց ուղիղ բարոյականէն կախուած ունի։ Ազգ մի կամ ժողովուրդ մի քնաւորեալ է նայել իրմէ վեր եղողներուն վարուց, ընթացից, սովորութեանց և գործոց վերայ, եւ ըստ կարի կը ջանայ անոնց նմանիլ, նոյն իսկ զանոնք բանաւոտած և անոնց գործքերը գաւառած տեղին անպագամ։ Ուրեմն ազգի կամ ժողովրդեան նախապահը, իշխանը, տեսուչը, առաջնորդը, գաւառապետը, խրատուիրը և այլն, եթէ ձշմարտութեամբ կուզեն որ իրենց հայտնակեալ կամ իրենց յանձնեալները բարեբարոյ, խաղաղ և առաքինի լինին պէտք է նախ ինքնա անթերիներ լինին, որ ժողովուրդը կարենայ առնոյգ ուղղութեան օրինակ ունենալ։ Նմանապէս իւր բարիքը ճանչցող ժողովուրդը թէ պարտաւոր է և թէ իրաւունք ունի ընտրել իրեն համար այնպիսի անձինք, որք կարողանան ղինքը յուղղութիւն և յառաքինութիւն առաջնորդել, իսկ այս հանգամանքը չունեցողները մերժել իրաւունք իւր գործոց ժամանակութեան։

Թշուառ է այն ազգը որուն գործքերը անմարտ ու ըմբռնուն մանուածներ, թեթեւամիտ ու յանձնառաւաս երեսուսարկներ և անմիտ ու մոլի ձեռքեր ձեռքն անցած է անանկ

աղբը չէ կարող ազնուական բարք, խաղաղ կեանք և ճշմարիտ յառաջադիմութիւն ունենալ։ Ամէն ու նա խաւարնք է առաջնորդի մը որոյ ժողովուրդը զեղծ ու ապականեալ վարուց մէջ է, նոյնպէս բիւր նախատինք և անարգանք է այն ժողովրդեան որ առաքինարժան առաջնորդաց ձեռօք կը կառավարուի։ Հետեւաբար հարկ անհրաժեշտ է որ բանական էակի ուղղութեան գործն ըստանձնողը պէտք է նորա օգուտը պահանջմանն համեմատ գործէ և՝ ի ճշմարիտ մարդկութիւն առաջնորդէ զայն, խակ եթէ անձեռնհաս է, թողու ինքնին և հրաժարի, կամ թէ ժողովուրդը տեսնելով որ իւր բարեկեանի գործն կատարելու յանձն առնողը անյարմար է և վնասակար, պէտք է իւր օգուտը ինքն խորհելով մերժէ զայն, և ձեռնհասն իշխանութիւնը նորա վերայ հրամայելով կամ ուղղէ և կամ խափան գործէ դադրեցնէ,

Մեք քանիցս առիթ ունեցած ենք ասել թէ Ազգին յայտնի վնասակար անձինքը պէտք են պաշտօնէ անկանել և ըստ արդարութեան օրինաց պատժուիլ, խակ գաղանիներըը Ազգը պէտք է խուզարկել, գտնել, երեւան հանել և դատապարտել "Բառնալ պղտին՝ ի միջոյ որպէս ղն խաղտութիւն լինի։ Հեթանոս ու մաքառուտ համարիլ" այն ամէնը որ իրենց ազգ գաւիթոյ գործոց մէջ անկեղծ յառաջադիմութեամբ կը յարատեւեն։

Այս անգամ եւս նոյնն է մեր կրկնած, վասն զի ամէն օր կը տեսնենք որ Ազգը շարունակ կը գանգատի իւր առաջնորդներէն, ոմանք յանձնառու առաջնոր մի գեռ իւր որդւոյ հատուցումն չառած, ոմանք ոչ լուր վարձք և ոչ վասր պատիժ առացած, այլ ընդհակառակն լաւ ու վատ մի և նոյն վիճակի մէջ են։ Տեղէ մը քաղաքականապէս և կրօնապէս ամբաստանուած, գանուած ու հալածուած առաջնորդը պաշտօնիս ուրիշ տեղ կը ղրկուի և անբասիր առաջնորդին հետ հաւասար իրաւունք կը վայելէ, ի վարձ իւր ապերասութեանց։ Քահանայն իւր ժողովուրդէն կ'ամբաստանուի, բայց յետոյ կամ ապաշնորհքով և կամ ուրիշ միջոցաւ, նոյն քահանայն իւր պաշտօնը կը շարունակէ հանգերձ իւր մոլութեամբը, որով ժողովուրդն ապականուելով անհոգութեան թմրութեամբ անզգայացած կը մնայ։ Բաղմից Ազգը և նոյն իսկ Գաբէլեթիւնն անգամ լսած եւ անբարոյական յօդուածոց դէմ դժգոհութիւն յայտնած, բողոքած և ապառնացած է, բայց նոցա ուղղութեան համար քիչ նուէ վճռական միջոց մի չէ գործադրած, որով նոքա գեռ կը շարունակեն և ազգն անզգայապէս կը վնասուի։ Բազմից Ուսուցչաց և Գաստիարակաց անկարգ ընթացքը դատուած է, բայց նոյնք գարձեալ առանց իրիք փոխութեան տան և անդ իրենց փոխակ պաշտօնը կը շարունակեն եղծանելով ազգին ապագայ սերունդը։ Թողունք այն մոլի գրագէտները, որք հայաբնակ անբասիանուած են եւ գեռ իրենց թուանալի գրուածներըը հրատարակելու համար Ազգին կողմէն նպաստ և ընդունելութիւն կը գտանեն։ Այս ամէնը այսպէս լինելէն յետոյ բնական է որ տակաւին և միշտ Ազգին անբարեկարգ վիճակին վերայ դժգոհութիւններ լսուին։

Ազգ ուի, խաւարութեան, երկպառակութեան, գեղծութեան և ամենակերպ անբարոյականութեան ապականարար և քարոզ անդ ընդդէմ հետզհետէ ազգային գեղեցիկ անպատանքը կը ա

զոլէ և կը պարպուի. իսկ այս ան-դադարի պահապանը ու մշակը ինչ կ'ընեն.—մոխրակոյտ հերկելին ընթացքը վախելու և անդադար մաքրելու, նորանոր խրամներ կը բանան, զոյն ծառայելու ճանապարհներ կը հարթեն և աղբյուրի պաղատու ծաղկները ծառերուն ու հունդերը կը մատնեն յուսեր և յոգեկանութիւն։

Մինչեւ ցարդ աղբին մէջ որ պաշտօնեայ (կրօնական կամ աշխարհական) քիչ կամ շատ, յիրաւի կամ չնիրաւի չամբաստանուեցան, բայց որ մէկը արդարութեամբ դատուելով պարտաւոր կամ անպարտ հրատարակուեցաւ հանդերձ իրենց յանցանքն ու արդարութեամբը։ Դատաւորին արձակուած վճիռները շատ անգամ տարտամ, երբեմն անհմուտ երբեմն պարտաւորն արդար և արդարը պարտաւոր հոչակել և երբեմն ալ բոլորովին լուսութիւն պահելն է։ շատ անգամ ալ նոյն իսկ պարտաւոր հրատարակածը ինքն իւր ձեռօք վերանին պաշտօնի կորգած է, որով անկարգութեանց պաշտօնապէս բացարձակ ապաստութիւն տուած է։ Հապա ուր թողունք այն կաշառները, այն նեղբոլները և այն բարի վկայութիւնները որք շռայլուած են խուռներ յայտներու, անպարկեշտներու և տուր խօս խաբեբաներու։ Ո՞մանապէս ինչ ըսենք այն անստոյգ ամբաստանութեանց համար որք զրպարտութեան կերպարանք կ'առնուն երբ ճշմարտութեամբ չեն ապացուցուիր։

Քանի որ կան ու դեռ եւս պիտի ծնան այս ամենը, Աղբը ոչ խոշտընդոտելիք և ոչ ալ յուղութիւն և ի յառաջադիմութիւն գալիք ունի։ Զուր են ուրեմն գանգատները, անօգուտ են բողոքները և տուր ու խաբեբայութիւն են այն ամէն առաջարկութիւնք և խնդիրք որք Աղբին ուղղութեան և բարեկարգութեան նպատակաւ երբեմն տասպի պէս կ'երեւին և կ'անհետանան. վասն զի գործադրութիւն և արդիւնք չունին։ Անկողմնակալ արդար և օգտակար որոշումները պէտք է վճռակի գործադրութիւն ունենան. ապա թէ ոչ ուրիշ բանի չեն ծառայեր բայց եթէ խաբելու և թմրեցնելու կամ գրգռելու և յուզելու. հարկ չէ ըսել թէ որոշմանց անգործութիւնը իշխանութեան ազդեցութիւնն ալ կը կոտրէ. անգործգիր բերի որոշումը հրատարակելն անտեղութիւններ շատ ունի ըսելիք ու գրելիք մի առ մի թուելու։

Եթէ յանցաւորը չը պիտի դատուի և իւր պատիժը չը պիտի կրէ, ինչու կ'ամբաստանուի. մանաւանդ եթէ վերջապէս յորդ ու պատիւն ալ պիտի վայելէ՝ առանց իւր արատը սրբելու, ուրեմն, ինչու կը ներուի որ բազմապէս պատնուի իւր պատիւը եւ առաւել եւս ըմբաստանայ ու լքանայ, ինչպէս եղան մինչ ցարդ յանցաւորները հրապարակի մէջ խայտառակուած և ըստ օրինի չը դատուած անձինք։ Մինչեւ ցարդ որ յանցաւոր նախապէս առանձինն յուզուելու հրամայած ատեն իրենց պատուոյ պահանջած ամէն հանգամանքը և ապա դատապարտուելով մերժուելու վայելած ամէն իրաւունքէն կամ հատուցակաց գործառնութենէն։ Ընդհակառակն, յանցաւոր համարուածին անունը յանկարծ հրապարակ կ'ելնէ կը նշանակուի, և առանց արդարանալու կամ դատուելու նորին մեծամեծ պաշտօններու կը կանչուի, որոյ մէջ ամբաստանուած էր։ Պատուոյ, արդարութեան կամ բարոյականի որ օրէնք այդպիսի անհեթեթ և հակառակ պատուէր կը տայ։ Ո՞նտես մի իւր պաշտօնին անհատապիտ ամբաստա-

նել և առանց հաշիւը սեւմեկնելու՝ նոքէն իւր պաշտօնին մէջ թողուելը անոր անհաւատարմութեան դաս տալ է . . .

Ա. յս անգամ Կ. Պոլսոյ Եկեղեցական Համագումար ժողովը Պատրիարքէն ընտրութեան առթիւ ընտրելոյ յանկէն ուզեն Եպիսկոպոս դարձած է , զոր ինչո՞ւ կրօնական Տախտն անընդունելի համարած է : Լաւ , իրեն անկողնուներլի եղածը մեղ սեւեռան ալ անընդունելի լինի , առանց բանականութիւնը կը պահանջէ որ Եկեղեցական Համագումար ժողովը հաստատուն մնայ ինչ որ է նայեր պէտք է սեւեռ պիտոյ , որպէս զի սեւեռ միտք ալ ուղղորդելու ձգտութեան համար հետեւիլ յաղթահարութեան , խաղաղ և զանազան կարծեաց ու ենթադրութեանց տեղի չը մնայ :

Մեր խօսքերը պարէս մի սեւեռք այլ ընդ այլոց չը մեկնեն , պարտք կը համարիմ ասել որ մեք այդ Եպիսկոպոսութեան բնաւ մեկը չատապարկելու կամ պաշտպանելու միտք չունինք սեւ այժմ . քանզի այդ էն յանգանքներն չեն որ դատել կարելանանք , այլ մեք խոհարհաբար սիրոյ հարցանեմք նախ , թէ— Արդեօք ինչպիսի յանգանք է այն որ Եպիսկոպոս մի կրնայ կրօնական մնայն անընդունելի կացուցանել աշխարհական պաշտօնի . և եթէ մեկը Պատրիարք լինելու համար կրօնական մնայն անընդունելի կը համարուի մի թէ կրնայ արդեօք պաշտօնեան մեկ ընդունելի կը լինի , և ինչ օրէնքով :

Երկրորդ . կը համարձակիմք սեւեռան հետաքրքրութեամբ և պարտ ու պատշաճ ակնածանօք հարցանել , — Մինչ այդ Եպիսկոպոսները դպիր , սարկաւագ և վարդապետ եղած չէն . արդեօք առանց նախկին կեանքն ալ կրնայ մնայն անընդունելի էր , եթէ այնպէս էր , ինչու սրբոյն մինչև ե-պիսկոպոսութիւնը ձանազարհը իրենց առջեւ բաց մնայած է , մինչ դարձեալ յանգանքներ ձանրութիւնը Ա.ղին , զի բնիկ ընտրող ժողովրդեան , նամանաւանդ զիջեներ ձեռնադրութիւն վերայ չունի կանխ , անպատուութեան և դատապարտութեան պատճառ այս սեւերը չէն համարուիր . խակ եթէ լուսաբ , որ մարդ կարող է մեկ վայրկեանի մէջ ի քաւութենէ ի յաւուրթիւն և ի չարութենէ ի բարութիւն դառնալ . կ'ընդունիմք այդ . բայց անկեղծութեամբ կը փափաքեմք հարցանել , թէ— Դարձ անմիջապէս Պատրիարքի ընտրութենէ միջոցին անընդունելի եղան , թէ յառաջ ժամանակաւ ալ անընդունելի էին . եթէ յառաջ ալ այնպէս էին ինչու միտքը ցարդ չը դատապարտուեցան և մնայնին իրենց կրօնական պաշտօնեան մէջ ի գործածութիւն այլոց , և մինչ կրօնականի մը անընդունելի լինելը և ձանաքը համար ապրիլ մինչև Պատրիարքի ընտրութեան սպասելու է . . .

— Երրորդ . Մեք կը փափաքիմք պիտնալ մեզ այդ Եպիսկոպոսաց կրօնական մնայն անընդունելի ընդ յանգանքներն պանք են :

Դարձեալ կը կրկնեմք , որ մեք այս հարցումներն ընելով բնաւ նպատակ չունիմք դատ ստուգութեան պատիւը արժել և ապտնուած անունը կենդանացնել , (մեզ և խոտոր գործիքն էր) այլ կ'ուզեմք ձշմարտութիւն մի լսել և Եկեղեցական Համագումար ժողովոյ Ս. Հարց Ազգին բարոյական ուղղութեան համար ըրած այս ձանրակշիռ ձեռնարկին ելքը տեսնել , որ արդիւնք ունենալու համար հաւանական կարծեաց իրաւամբ և արդարութեամբ պէտք է լինի առանց կրկին նկատման :

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԼԻՆԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ, ԵԹԷ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԻՒՆԸ ՉԸ ԲԱՒԷՐ ԲՆԱԿ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎՐԱՑ

(Շարունակութիւն եւ վերջ, տես թիւ 3.)

Հատատանենք մեր վերջին եզրակացութիւններուն մէջ մեծ վիպասէր թիւրիմացութեան մը, որ կը կարծէ թէ Աստուածաշունչը կամ Աստուած ինքը կ'ուզեն որ ամէն ազգ իր ազգային կեանքը ոտքի հանելու համար նախ ուրանայ իր հին աստուածները, իր հին սովորութիւնները, իր հին օրէնքները, իր հին լեզուն, իր հին գրականութիւնը, իր հին երգերը, իր հին պարերը, իր հին զգեստները, իր հին ամէն բան, որ իր անցեալին հետ կապ ունի, եւ ամէն ինչ նորէն սկսի ստեղծել։ Ասիկա ճիշդ հակառակն է Աստուածաշունչին ոգիին։ Աստուածաշունչը կ'ուզէ որ ամէն ազգ իր անցեալին հետ կապուած մնայ, իր անցեալէն ոգի առնէ, իր անցեալին վրայ հիմնուի, եւ իր անցեալին ամէն լաւ կողմերը զարգացնելով, ամէն վատ կողմերը ուղղելով, ինքզինքը նորոգէ։ Ասիկա ամէն ազգի համար ճիշդ է, ինչպէս Հայոց համար։ Հայ ազգը իր անցեալին հետ կապուած մնալով, իր անցեալին ոգիին հաւատարիմ մնալով, իր անցեալին լաւ կողմերը զարգացնելով, իր անցեալին վատ կողմերը ուղղելով, ինքզինքը նորոգելով, միայն այսպէս կրնայ ապրիլ եւ յառաջդիմել։ Ուրիշ ճամբայ չկայ։ Ուրիշ ճամբայ մը բռնելու ջանքը ինքնասպանութիւն է։

Ինչպէս ամէն ազգ, Հայ ազգն ալ իր անցեալին մէջ ունի լաւ եւ վատ կողմեր։ Անոր անցեալին մէջ ունի ինչ որ պիտի կոչենք ազգային առաքինութիւններ, եւ ունի ինչ որ պիտի կոչենք ազգային արատներ։ Ազգային առաքինութիւններ են, օրինակի համար, ազգասիրութիւնը, ազգային ինքնագիտակցութիւնը, ազգային ինքնավստահութիւնը, ազգային ինքնապաշտպանութիւնը, ազգային ինքնազոհողութիւնը, ազգային ինքնակատարելագործումը, ազգային ինքնաճոխացումը, ազգային ինքնաբաւականութիւնը, ազգային ինքնաբաւարարութիւնը, ազգային ինքնաբաւականացումը, ազգային ինքնաբաւարարումը, ազգային ինքնաբաւականացման ձգտումը, ազգային ինքնաբաւարարման ձգտ

սովայութիւնը, ինչպէս և քրիստոնէայք չարաչար կը գործադրեն կրօնին առանց փիլիսոփայութեան, և ահա այսու չատ կը մօտաւ ի խնդրոյն կէտ պարանքը։

Այս կազմանէ խոտ դիւրին և հրատարակել գրեանց մէջ բարի օրինակները, բայց խնդիրը գիտնալ է մէկ արգելքը այդ օրինակներուն հաստատապէս կրծնից ուսմանէն չատաչ կը գան և անվերջ անոնց կը բղխին. այս է ա հա որ ցաւդ յերեան չեկաւ։ Կը մնայ տակաւին խնամալ մէկ փիլիսոփայութիւնը ամենայն դիրութեամբ եւ ի վերայ գահոյ կարող է իշխել ի վերայ սընչասիրութեան, անձնասիրութեան, փառասիրութեան, մարդկան փաբրիկ կրից, և մէկ նա կարող է կրթել մարդկութիւնը այնպէս մի դիւրութեամբ, որով կը պարծենայ նոյ նա գրիչ ի ձեռին։

«ԱՅՍ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐՈՎ· ՈՒՐԵՄՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՉԷ ԿԱՐՈՂ ԸՆԵԼ, ԱՑՆ ՊԻՍԻ ԲԱՐԻՔ Մ'Ը· ՈՐՈՒՆ ԼԱԻԱԳՈՅՆԸ ՉԿԱՐԵՆԱՅ ԸՆԵԼ ԿՐՕՆՆ· ԲԱՑՑ ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՐՈՂ Է ԸՆԵԼ ԱՑՆՊԻՍԻ ԲԱՐԻՔՆԵՐ· ՈՐՔ ԱՆԿԱՐԵԼԻ ԿԸ ԼԻՆԻՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ։

Ընդի կառավարութիւնեալն, առանց երկայնութեան, քրիստոնէութեան պարտական են իրենց տեսականն իշխանութիւնն և յերազախոսութեան տակաւութիւնն. վասն զի քրիստոնէութիւնը վերնէք նուազ աչխնարքու ըլաւ. այս լաւ եւս կը հաստատուի արդեամբ, եթէ բաղ գատենք ներկայ կառավարութիւնները նախկիններուն հետ։ Կրօնն, լաւ ևս ձանաչուելով, հալածեց մոլեգնութիւնը և աւելի քաղցրութիւն մը սրտաւ քրիստոնեայ բարուց։ Այս փոփոխութիւնն պրականութեան որ դիւնք չէ. որովհետեւ ուր որ գրականութիւնն լուսաւորած է, մարդկութիւնն տակաւին իւր յարգն լուացած չէ. Աթենացւոց, Եգիպտացւոց, Հռովմայ կայսերաց և Ձինաց անգթութիւնները կը հաստատեն զայս։ Վհռութիւնը Աբեստրանի արդիւնքն է»։

Այժ գալով, մենք համոզուած ենք որ քրիստոնէութիւնը յաղթանակաւ պիտի ելլայ այն փորձէն, որով ինքը պիտի ղրկուի ի ու սրբագործի. մենք ա ւելի այնու կը համոզուինք, որովհետև քրիստոնէութիւնը արդարութեան պաշտպան է, և որչափ քննեն զայն, այնչափ խորին կը գտանեն։ Իւր խոր հուրդները բնութիւնը կը բացատրեն, իւր գործերն իր սկզբունքները կը հաստատեն։ Իւր ոգեշնչութիւնն հաղորդուած կերպերով յաջորդից նախնեաց անապարութեան. նա ոչ ինչ չը կորսուց նախկին փառաւորութենէն և իւր կրօնը առաւել եւս գոհացոյց միտքն ու սիրտը. անոր պարտական ենք ամենայն ինչ, դպրոցութիւնը, գիտութիւնները, մշակութիւնները և գեղարուեստներն. նա միացոյց բարոյականը կրօնականին և մարդը Աստուծոյ հետ։ Յիսուս Քրիստոս՝ փրկիչ բարոյական մարդոյ, նախնէս եւ վերջին է բնական մարդոյ. նա դիտեցաւ իրրև մի մեծ և երջանիկ դէպք, որպէս զի բարեբարոյ ջնհեղելին և բարուց ընդհանուր ապականութեան առաջքն առնու։ Մեծ ուրանան խոկ քրիստոնէութեան գերբնական ապացոյցներն, տակաւին պիտի մնան իւր բարոյականութեան բարձրութեան, իւր բարութեանց անչափութեան և իւր փառաց գեղեցկութեան մէջ ապացոյցներ, որովք գոհացուցիչ կերպիւ կը հաստատուի, որ նա ամենէն աւելի չքնաղ և աստուածային կրօն մ' է և ամենէն աւելի սուրբ, որոյ նմանը մարդիկ գործադրած չեն երբեք։

Ա Ր Ո Ղ Ջ Ա Կ Ա Ն

(Շարունակութիւն տես թիւ 3։)

1. ԵՐԿԻՒՂ, ՅԱՍՏՈՒԾՈՅ. Մեզքէ, մոլութենէ և չար սովորութենէ հետ կենալու և ազատ մնալու մէկ հատիկ առաջին ու գլխաւոր միջոցն է Աստուծոյ երկիւղը. չար գործողը ոչ երկիւղածութիւն ունի և ոչ Աստուածսիրութիւն։ Աստուած է գերագոյն բարի, Հայր բարեգութ, նախախնամող և բարերար, որ միմիայն հաճութիւն ունի սիրոյ արքունեան և բարութեան մէջ, ուստի կը կամի որ մեք ալ սիրով և յօժարութեամբ հետեւինք իրեն. ինչպէս որ նա զմեզ կը սիրէ, մեք ևս սիրեմք զինքը, և սիրել ուրիշ կերպով չը լինիր բայց եթէ երկիւղածութիւն նորա կամոյ հնազանդելով, վախնալ որ իրեն կենսատու օրինաց և ամենաբարի կամոյ ներհակ չը գործեմք։ Ա յսպիսի երկիւղածութեամբ մեք կը ճանաչեմք Աստուծոյ ամենագիտութիւնը, որ մեր սրտի գաղտնիքն ալ գիտէ, և կը զգամք նորա ամեն տեղ լինելը, որ ոչ խաղ մի և ոչ խաւարին խորափոս մի նորա ներկայութենէն զատարար չէ, և ամենեւեին գաղանեաց և մեղութեան մէջ գործած ու մտածուած բան մի չը կայ, որ նորա սուրբ աչքը զինած չը լինի, կը ճանչնամք որ նորա աչքոյ արքունեան կ'ատէ մարդկան պիղծ գործքերը և կը զզուի անոնցմէ։

Այդ երկիւղած մարդը գիտնալով Աստուծոյ այս կատարելութիւնները ամենիմաստութիւնը զինքը պարկեշտութեան ու արքունեան մէջ կը կրթէ որ Աստուծոյ ներկայութենէն պատկառելու և ամենահաճոյ լինելու խորհուրդ միշտ նենգ և վատ գործ մի չընէ. այնպէս կը պատրաստէ իւր անձը որ միշտ պատրաստ

« Իսկ անանց, որք կը գժկամակին կրօնի դէմ, կ'ըսէ Խաբաք, պէտք է նախ ցուցանել որ նա արդարութեան հակառակ չէ, նա ճշմարիտ է և պէտք է յարգել զայն, ապա սիրելի ածանել զայն և գոհութիւն մատուցանել նորա ճշմարիտ լինելուն համար, եւ ապա անհերքելի վկայութեամբք ցուցնել անոր ճշմարտութիւնը, հնութիւնն ու արքունութիւնը իւր մեծութեամբը »։

Ահա այսպէս ծրագրած է այն մեծ մարդը, որուն հետեւեցանք մենք մեր քանախօսութեան մէջ, մենք քրիստոնէութեան հակառակորդներուն չատ առաջ բերած հատարակ փաստերով չը խօսեցանք, եւ ահա վկայութենէն շարք մի եւս մի և նոյն եղրակացութիւնն պիտի հետեւեցնէ և վերջ սիտի տանք մեր քանախօսութեան։

Քրիստոնէութիւնը կատարեալ է, իսկ մարդիկ անկատար։

Այդ անկատար սկզբունքէ մի կարելի չէ կատարեալ հետեւութիւն հանել, ուրեմն և քրիստոնէութիւնը մարդիկներէ չատ ալ եկած չէ։

Եթէ նա՝ ի մարդկանէ չէ, ուրիշ տեղէ մը կարելի չէ լինել բայց եթէ Աստուծոյ, և եթէ Աստուծոյ է նա, ուրեմն մարդիկ զայն մի միայն աստուածային յայտնութեամբ կարողացան ճանաչել։

Ուրեմն քրիստոնէութիւնը Աստուծոյ յայտնեալ կրօն մ՚է։

Թարգմանեաց ի գործ
ՇԱԹՕՊՐԻԱՆ
վերբեռնեց Գ. Տ. Յ.
Իսմայէլեան։

երես, ուրախ սրտով համարձակի Աստուծոյ ներկայանալ եւ առանց դադարելի եւ ամենայն ցաւոց հայրական գիրկը դիմել։ Վերջապէս Աստուծոյ երկիւղը կը հանգամանայ այն որդիական անկեղծ աշխատութիւնը, որ զատակ մի իւր քարի եւ գիշատ հայրը յարգելու համար ջանասիրութիւն կը զգայ։ Ուրեմն քարութիւնն եւ գիտութիւնն իմ յագրուած, եւ ամեն պարագայի մէջ իւր բոլոր շարժումն ու գործերը կ'ուղղէ գէպ ի Հօրը կամայ համաձայնելու։ Ձը խորհիր, չը խօսիր եւ չը գործեր այնպիսի բան, որ Հայրը ցաւ բերէ եւ նորա գժգոհութեան առիթ տայ։ Այս է սիրոյ հանգամանքը եւ այս է Աստուծոյ երկիւղ ըսուածը, որ տուրբ եւ ազնուական զգացում մի է, որ արդիական է եւ ոչ ծառայական, եւ զոր Իմաստունը Սիրէն իմաստութիւն կը համարի։

Եւ արդարեւ տանիկ տուրբ եւ ազնուական երկիւղ մի իւր սրտին մէջ կրնար անձը չը մեղանչեր, եւ ահա ան մեղանչութիւնն է իմաստութիւն որ տա Աստուած կը տանի եւ յաւիտենական երանութիւն կը պարգեւէ։ Ասանկ սի րոյ երկիւղիս Աստուծոյ ծառայողը անշուշտ նորա խօսքերը պիտի պահէ եւ նորա հրամանները պիտի կատարէ, եւ ահա Աստուծոյ խօսքերն են որ ըզ մեզ կարգելուն մեզանչելէ։ Ջարի կը դնեն մեր կիրքերուն մեր խստորած ձանձրարհներու կը չարկեն եւ լոյս կուտան մեր ոտքերուն մեր կեանց ճանապարհին վերայ։

Դուք ալ ուրեմն, ով որդեակք իմ, Աստուծոյ խօսքերուն եւ նորա տուրբ օրինացը մէջ երկիւղածութեամբ եւ հնազանդութեամբ կրծուեցէք եւ Արդարեն հետ շարունակ երթեցէք։

"Քու խօսքերդ իմ սրտիս մէջ միշտ պահելոյ, որ քեզի դէմ չը մեղանչեմ։

Քու վկայութիւններդ դ ոյց ուղղած ճանապարհովը պիտի գնաստ, ամեն անուակ մեծութեան մէջ զուարճանալու պէս։

Ամեն շար ճանապարհէ եւ կեղծ որպէս պի քու խօսքիդ պահեմ։

Քու պատուիրներէդ խմանալով եւ անոնցմով օրէնսգէտ լինելով բոլոր չարութեան ճանապարհները ատելի։

Ո՜հ, քու խօսքիդ ոյշամ անոյշ է իմ քմոցս, մեղրէն շատ աւելի անոյշ է իմ բերնիս։

Ելմտաստրգն լինելով պիտի չահէ իւր ճամբան, բայց միայն քու խօսքերդ պահելով։

Ցկէս, քու խօսքերդ ճրագ են իմ ոտքերուս և լոյս կուտան իմ ճանապարհիս։

Ահա այս խօսքերէն և ատոնց պէս բազմաթիւ վկայութիւնէ և փորձով իսկ հաստատած եմք որ մեր կեանքն ու փրկութիւնը Աստուծոյ խօսքն է, որոյ մէջ կը կրծուի երկիւղած մարդը, զոր եւս այս խօսքերուն հպելով պաղով Աստուծոյ պատուիրանոյ մէջ կրծուեցէք միշտ, զանոնք գործադրելու համար քննեցէք և ձեր խորհրդածութեան նիւթ ըսէք և տեսէք Լեհ ձեզ լինչ կը սովրեցնեն։

Առաքեալը կ'ըսէ. "Ամեն մեկը կը փորձուի իւր ցանկութիւններէն մղուած և խաբուած, այնուհետեւ ցանկութիւնը յղանալով մեղք կը ծնանի . . . . ։ Ուստի ամեն աղաւեղութեան և չարութեան մէջ յառաջանալը մեկդի թողէք, ձեր մէջ սերմանուած խօսքը հեղութեամբ ընդունեցէք որ կրնայ փրկել ձեր հոգիները։ բայց խօսքը կատարողներ եղէք և չ Լեհ միայն լսողներ. (Յ կէ։

"Աստուած իւր խօսքը գրեց և բըժշկեց զանոնք ու փրկեց իրենց ապականութենէն։"

Մեր, պղեղակը իմ, եմէկ երկիւղածութիւն ունենալու ; եմէկ դԱստուած սիրելը , անշուշտ Աստուծոյ խօսքերը սովրելու փոյթ կ՚ունենալ , և կը պահենք զանոնք ամենայն երկիւղածութեամբ որ գիտէ կը փրկեն ամէն տեսակ մեղքերէ և չարութիւնէ , եմէկ միայն Աստուծոյ խօսքերը չը լսենք չը սովրինք ու չը կատարենք , ասոնց ծոպաչա և ճշմարիտ հաւատացեալ չենք անշուշտ , միան պի սիրած չենք լինիր , և ահա այն ատենն է որ մենք կ՚անկանինք ամէն տեսակ մոլութիւնոց և մեղաց մէջ : Աստուծոյ կը հաւատամ ըսելը միայն հերիք չէ . եմէկ ճշմարիտ է հաւատքդ պէտք է նորա կամքը կատարես լաւ հրամաններդ սովրելով պըր կեանք ու երկնակուժիւն կտանի :

Մերկը պղեղակը իմ , չէը փոխարէն Աստուծոյ պիգի և Յիսուսի Քրիստոսի եղբայր անուանիլ , տանիկ մեծ պատուոյ և փառաց ոմ չը ցանկար , ասանիկ հնազանդիկ պատուիրաց ոմ կրնայ հնազանդիլ . մեմէկ աշխարհի բոլոր փառքերը , պատիւներն ու իշխանութիւնքը Աստուծոյ պրդի և Յիսուսի եղբայր լինելու տալենաքաղձր փառաց կրնան հաւասարիլ , քան լեցի : Այլ ափսո՛ս , որ մարդիկ աշխարհի փառ և անցաւոր փառքեր տանելու համար ամէն դժուարութիւն կը քաշեն , չատ անգամ պատիւանքի հակառակ նըստասա եւ անարգ միջոցներու ալ կը դիմեն . բայց այս մեծ և անկշռելի փառքն տանելու համար թեթեւ մի չէն ըներ . Յիսուսի Քրիստոսի եղբայր , քոյր և մայր բսելու համար փոքրիկ աշխատութիւն , քիչ մի նեղութիւն քաշել չեն կամիր : — Բայց մարդ ինչպէս կարող է այդեօք այս մեծ պատուին և այս մեծ փառաց արժանանալ : — Ա.յս հարցման պատասխանը նոյն իսկ միր Տիրոջմէն պէտք է բնդունիլ , որ կ՚ըսէ . « Ա.հա իմ մայրս ու եղբայրներս ասոնք են , որ կը լսեն Աստուծոյ խօսքը կը սովրին ու կը կատարեն . որովհետեւ Աստուծոյ կամքը կատարողն է իմ եղբայրս ու քոյրս ու մայրս ալ » : Ա.հա այսպէս և մեկնութեան կարօտ չեղող խօսք մի , որ բացատրութեան կը մնայ մեզ իւրաքանչիւրս պահպանել և միայն իրեն հնազանդիլ : Կը տեսնենք , ասհատուկ ձեր ու բիչ բաղձանքներդ կատարելու չարժ ուսումնասիրութեան չը կայ այս ամենամեծ փառաց հասնելու համար , միայն Աստուծոյ խօսքերը լսելու , նոցա մէջ կրկնութեամբ և զանոնք կատարելու է . որուն վախճանը եւ պատուղը այնքան քաղցր , այնքան բերկրական և երկնային է որ ամեն դառնութիւն կը քաղցրացնէ եւ դժուարութիւն կը թեթեւցնէ . փութանք պիտի , որ նորա խօսքերը կատարելը դժուար չէ , ինչպես Սուրբ Յովհաննէս ալ կ՚ասէ մեզ « Նորա պատուէրները ծանր բաներ չեն :

Ամենակարողն ու ամենակատարեալ Աստուած մարդուն այնպիսի կատարելութիւն և զօրութիւն տուած է , որ շատ դժուարին բան կարող է ընել , օգնութիւն ալ տանիալով Ներոգիէ Սուրբ Հոգիէն , հերիք է որ յօժարութեամբ կամի : Բայց նորա անձնիշխանութեան և զօրութեան տարբերութիւնն ալ պարծանքը այն աւելն է , որ խոր ապերդ , անօգուտ և վնասակար յօժարութեան դէմ դնելով և մարտնչելով անոնց չարչիէ , չարչին հեռանայ և բարեացն հետեւի . բան յաղթանակն և պսակն արժանաւորութիւնն ալ այն ատեղ է : Առանց պատերազմի յաղթութիւն չը կայ , և առանց յաղթութեան փառաց յաղթականն ընդունիլ անկարելի է : Մենք ամէն վայրկեան մեր

կիրքերուն եւ յաժարութեանց դէմ պատերազմ ունիմք, անոնց պէտք է յաղթենք ու չէ թէ յաղթուինք. մարմինը՝ և ինչ որ մարմնոյն է, հակառակ են Հոգւոյն. եթէ մեք մեր հոգին ու սրբինութեամբ եւ բարեպաշտութեամբ հրահանգած և զօրացուցած չը լինիմք, մեր երկրաքարշ մարմինը կ'առնու զոյն և իւր հաճոյքը կը խնդրէ։—Ի՞նչ է մարմնոյ հաճոյքը, մեղք և մեղութիւն է Հոգւոյն, և որպէս զի Հոգին նորա մէջ չ'անկանի, պէտք է՝ի մահ կուիենք աստուածպաշտութեան և աստուածսիրութեան մէջ կրթուիք, Աստուծոյ սուրբ երկիւղովը և խօսքերովը անոնիք ու աճիք. փոքրկութենէ չանաք որ բնաւ մեղութի մի չը գործէք, պէտք է որ դուք ինչ և իցէ անվայել բան մի գործելէ առաջ սասարիկ հրկիզ և ամօթ կրէք. ամօթխածութիւը մեծ զէնք մի է չարութեան դէմ, երբ մարդ զոյն գործելէ յառաջ կամուէ, և այս ամօթխածութեամբ կը փախչի և կը զգուշանայ մեղք ու չարիք գործելէ։

Աստուած ամենատես և ամենագէտ է. ամեն ժամանակ ամեն տեղ ամեն մէջ ութեան խորչերուն մէջ ան գամանք ներկութենէն պէտք է պատկառիմք և իւր հրամաններուն հակառակ բնաւ գործ մի չընենք։

Որպեսզի իմ, եթէ զեղ խոսքերով մեղքի յաժարեցնեն, արժուն կեցիք, մի խոսքիք. սակայն ամեն տեսակ չարութենէ և զանոնք ձեղ տվներոնոզ ներէն հեռացէք։ Ապա, ինչ ալ լինին, ո աստուծոյ արքանեակներն են. նոքա Աստուծոյ հակառակ են։ Աստուած ձեր սրտին գազանիքներն ալ գիտէ, նա ձեր խորհուրդներն ալ պիտի դատէ, ուրեմն նորա ամենատես աչքէն և ամենագէտ խնամատութեան առջէն էն ալ պիտի կրնաք փախչիլ, որ ծառուկ տեղ պիտի կրնաք պահուիլ որ նա զձեղ չը տեսնէ ուրեմն ինչպէ՞ կ'առանձնանաք . . .։

Պէտք է գիտնաք որ ամեն դատարկ խոսքի համար ալ հաշիւ պիտի պահանջուի, հապա մեր միայ այն գործքերը որ յայտնապէս Աստուծոյ սրբութեան ու բարութեան ներհակ են, ինչպէս են մարմնոյ ցանկութեան կամ հեշտախառնութեան գործքերը։

Ա յս ամենը պիտանալով հիմակուանէ, ձեր մանկութեան օրէն, խնամով սկսեցէք Աստուծոյ երկիւղին մէջ կրթուիլ. անմեղ, սուրբ և աստուածային խորհուրդներով զբաղիլ։ Նորա օրէնքներն ու պատուիրանները երկիւղածութեամբ ձեր սրտին խորհրդոյ, գործոյ ու շարժմանց կանոն րնէք, այնպէս որ անոնց հակառակ եղածը թող ձեղ ալ հակառակ լինի, եւ այս ամենուն մէջ պէտք է այժմէն կրթուիք. ապա թէ ոչ վերջէն դժուար կը լինի և մեծ օգուտ մի չընէը. "Ձի՞չ մ'ունիս, քու Արարիչդ քու մանկութեան օրերուդ մէջ". կըսէ իմաստունը. վասն զի երբ այն պեղեցիկ օրերը, այն սիրուն ու զուարթալից օրերը առանց Աստուծոյ կամքին անցնէք վերջէն թշուառ օրերուդ մէջ, ձերայոյց ու տկարացած օրերնուդ մէջ թէ պետ չիշէք, բայց նորա կամքը կատարելու կարող չըլլալով գուցէ օգուտ չունենաք, վասն զի եթէ այն առեն մանկութեան գործերէ դադրած էք, ձեր կամքը չէ. արդէն զգայարանքներն ինքնին հոգնած, տկարացած և դադրած կը լինին և այն առեն ըրած նիզ գուցէ առաքինութիւ ալ չը ւեպտ ի ալ երբ մանկութեան օրերնուդ մէջ յաժարութեամբ եւ երկիւղածութիւ հեռանալով չարութիւն ներէ և այն. պէս վարժնալով ձերութեան կը հաս-

նիք, յայնժամ ձեր բոլոր գործքերը կամովին կը հաստատին և աստուածա-հաճոյ են։

Սիրուն որդեակիք իմ, եթէ դուք Աստուծոյ օրէնքներուն ու կեանք պարգեւող խօսքերը այնչափ սիրէք որ այն ըլլայ ձեր ամենօրեայ խորհրդածութիւնը, եթէ Աստուծոյ պատուիրանաց մէջ կրթուիք, եթէ Աստուծոյ խօսքերը լսելու և կատարելու քաջալերութիւնն հասնի առնուք. եթէ որդիական սիրով ակնածիք անկէ եւ նորա կամքին հակառակ չընելու երկիւղածութիւն կրնք, այն ատեն երանութիւն ու օրհնութիւն պիտի ժառանգէք։ "Երանի այն մարդուն որ Տիրոջ մէն կը վախնայ. այնպիսին նորա պատուիրանները շատ կը սիրէ։ Անոնց զաւակը երկրի վրայ զօրեղ կ'ըլլայ և ուղիղ ազգերու մէջ կ'օրհնուի, նորա տան մէջ փառք ու մեծութիւն կայ եւ անոր արդարութիւնը յաւիտեան յաւիտենից կը մնայ»։

Մեզմէ դէմ մեծ զինք է երկիւղածութիւնը, որով մեղքի բոլոր հրապոյրները բացէ ի բաց կը մերժէք։

Այդ եթէ դուք Աստուծոյ հայրական սէրը ճանչնաք և որդիական սիրով անոր յարիք, շատ անգամ քաղցր խանդաղատանօք իրեն դիմելու կարեւորութիւնին պիտի ըլլայք, թէ չնորհակալ լինելու և թէ իր գթութիւնը շարունակ խնդրելու. և ահա այս է Աղօթք։

Աղօթքը աստուածպաշտութեան եւ երկիւղածութեան հետ մեծ կապակցութիւն ունի. և մեծ զինք է մեղայ փրկութեան դէմ. չը մեղանչելու և մնայուն իմաստութեամբ աղաւեալու համար աղօթքը խիստ կարեւոր է. անոր համար էր որ Յիսուս պատուիրեց թէ. «պէտք է ամէն ժամանակ աղօթքի կենալ ու չը ձանձրանալ, ամէն ատեն աղօթք ընէք պահէս ալ փարիսեցւոյն մէջ չանհանգիք»։

Ըստ այսմ ընէք թերեւս որ, "եթէ ամեն ատեն աղօթք ընենք, երբ պատճեառ է". այսպէս ատոնցմէ տարբերութիւն աղօթքին բուն նշանակութիւնը չեն դիտեր. հոգւով եւ ճշմարտութեամբ երկրպագութեան ինչ լինելը չեն հասկցած. այնպիսիներուն ըսէ պատասխանին ձեւ երեւ և սովորական եղանակները միայն աղօթք կը համարին, ոչ րոպէ և չեն հասկանար յաւերժական ժամ աղօթք ընելու պատուէրին խնամատար, ուստի և անոր օգուտը վայելելէ միշտ զրկուկ կը մնան։

(Շարունակելի։)

ԲԵԹՂԵՀԷՄԻ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ
ԽՆԴԻՐ

Ըստ որ Աթոռ մայրաքաղաքին մէջ մերթ ընդ մերթ հանդիսութիւններ հրատարակած են Բեթղեհէմի Ս. Ծննդեան Այրին եւ Տաճարին խնդրոյն նկատմամբ. բայց մեր ազգայնոց սէրն ամփոփ և չարաչարեալ ծննօթութիւն տալու համար արժան կը համարինք, հետեւեալս հրատարակել. նոյն խնդրոյ մասին Ս. Աթոռոյս Տնօրէն Ժողովէ Տէղեկագրի քաղուածը դնել։

"Բեթղեհէմի Ս. Ծննդեան Եկեղեցւոյն խնդիրը ըստ որում Ս. Տեղեացոյ խնդրոյն մէջ առաջին տեղն ունի, հետեւաբար Ազգ. մեծ և նուիրական իրաւունք մը կայ ատոր մէջ, և որ իր մեծութեան համեմատ մեծամեծ գաղափարու ենթակայ եղած, ի նախնեաց անոի մեծամեծ աշխատութիւններ, մեծամեծ զոհաբերութիւններ եղած են ատոր մասին ընդ հանուր Ազ-

պին կոչմանէ . մեծամեծ յուշմունք և վէճեր առիթ եղած է . Յեզուիթեան Բ . արձագանգն առանձնեին երկար ժամանակ պատճէնուած է . մէկ ինաքրիլ այս մեծ խնդրոյն վէճը , դատը և դատաստանները միշտ պրեմէ շարունակելի են , թէև երբեմն կը դադրին : Ա յս խնդիրը 72 — 73 տարուան մէջ կրկնեցաւ . բայց որովհետեւ տըրան քառն սկզբնաձայնը 1569 Մայիս 8ին է . ուստի մանրատատում տեղեկութիւն մը տալը հարմար անտի կը նկատենք :

16ին Մայիս 8 գիշերուան ժամը 5ին Բեթլեհէմի Ս . Ծննդեան Ա յրի հարաւային դռնէն հրդեհ սկսելով Լատինաց Ա յրի մէջ ունեցած դրան վարագոյրը , առաստաղն և օժեռաւն վերայ եղած ըռֆէն վարի վարագոյրները , որ երեք ազգաց կը պատկանին , Աւազ Սեղանի , այսինքն Ս . Ծննդեան սեղանին վարագոյրը , Մեր և Յունաց մի քանի պատկերներ և վակեր այրեցան և կանթեղներ վար ինկեցան :

Հետեւալ օրը (Մայիս 9) քաղաքիս Կառավարիչ Նազիֆ փաշային , Գաղվոյ Հիւպատոսը , Մեր և Յունաց Ս . Պատրիարգութիւն դնացին և Բեթլեհէմ , ուր առանց հրկիզութեան սկզբնաւորութեանը և աղբիւրը որոնելու մասին այրելէն առաջ երեք ազգաց առանձինն ունեցածը արձանագրեցին . (Թէպէտ և Լատինք այրելէն վերջը պտուտածներն կը ջանային արձանագրել տալ) եւ որոշուեցաւ նոր վարագոյրներ , պատկերներ և կանթեղներ կախել քան առաջին քանակութեան եւ սեփհականութեան իւրաքանչիւր ազգաց . բայց Լատինք եւ Գաղղիոյ Հիւպատոսը կը պնդէին թէ՝ բայց ի դրան վերայի վարագոյրէն , տաստաղն և ըռֆէն վարի վարագոյրներն եւս իրենց կը պատկանին . իսկ Մեք և Յոյնք եւս կը պնդէինք թէ՝ երեք ազգաց կը պատկանին . այս պատճառաւ առաստաղն և ըռֆէն վարի վարագոյրներն կախելն չեռաձգեցին . իսկ միւսներն , կանթեղներն և պատկերներն կախուելան , թէ և Լատինք Մեր պատկերաց կախուելուն շատ ընդդիմացան :

Մայիս 21 ին Մեր եօթեն և Յունաց մէկ պատկերներն դուրս եկան , նոյն պէս Ս . Մինդեան տեղւոյն արձագանգ առողջանալ կիթառաձեւ , որ Լատինացն է , մէկ բեւեռը . ուստի պաշտօնեաներ անձինք կրկին Բեթլեհէմ դնացին , և մեք առանց գոյք և գումը տանելու նոր պատկերներըկուռնել կամեցանք թէպէտ , բայց Լատինք ընդդիմացան ասելով մինչեւ առաստաղն եւ ըռֆէն վարի վարագոյրները իրենց Լատինական անվտանգութիւն չը ներկայացուին , Հոյը իրաւունք չունին իրենց պատկերները կախելու . ուստի Ս . Ա յրը զգայ պահպանութեան յանձնուեցաւ եւ Բեթլեհէմ Մեր և Յունաց կողմէ Բ . Գումը հետապրուեցան . հրաման եկաւ գոյացած պատկերները վերադարձնել , բայց չը գործադրուեցաւ :

Յունիս առնոյ մէջ Բ . Գրան հրամանաւ Մեր երկու և Յունաց մէկ պատկերները կախուեցան Ս . Ա յրի դրան ճակատի վերայ իրենց տեղը . և մնացեալ Մեր հինգ պատկերները կախուելու մասին Կառավարութեան կողմէն յայտարարութիւն եղաւ թէ՝ այն վէճի տակ եղած վարագոյրներէն ըռֆէի վարինը կախուած ժամանակ պիտի դրուին . և այն վարագոյրներն ալ Տէրութեան կողմէն պիտի վնտուին :

1570 Օգոստոս 17 ին Գօլեջի Քնատկի վաշտի օրով Ս . Յակովբեայ խնդրոյն հարար Բ . Գումն յատկապէս քնիլ եկող Միւնիճի էֆէնտին եւս յայտնեց թէ՝ այն վէճի տակ եղած

վարագոյնները ըստ ինքեան վարկը Տէր-բաբեթեանը պիտի չունէ . ձեր պատկերները ոչ ոքէն ալ այն տեսնն պիտի կախուին :

1672 Յունիս ամսոյն Կապրացի Քեամիլ վարչապետ օրով Ե . Դրունքն յատուկ կապէս հրամանագիր մի եկած էր Լիմն , որով մէջ գրուած էր Թէ՝ Տէր-բաբեթեան կաթողիկոս չինուելիք ըստ ինքեան վարագոյրը չինուելով պղտուեցաւ , պէտք կը պատկանի Հայոց ազգին և Լատինաց մէկ պատկերները . (կ'երեւի որ առանց Մեր և Յունաց պիտուբեթեան գաղտնի Պապեթա գնացած է Թէ՝ Հայք ալ պատկեր ունին , մէկ հատ ալ Լատինք) վասն զի մենք հինգ պատկեր ունէինք կախուելիք , և այն մէկ պատկերը ալ Լատինաց յատկացուցած են , մեզի է , այն տեղ Մեր պատկերներուս չնորհքին մէջ քնաւ պատկեր կախուիլ տեղ չունին Լատինք :

Յունիս ամսոյն Աբրէհամ Փաշան յայտնելով՝ չարիքս յայտնաց Թէ՝ Տէր-բաբեթեան կաթողիկոսին եկած վարագոյրները պիտի կախուին , եթէ Հայք և Յոյնք հաճանիլն ասեն : Տեսնել ու լսելիք են այնպէս մեզ , այս մասին Պօղոս Ս . Պատրիարքին գրուած է Յունիս 29 ամսաթուով : Ա . չինուհետեւ մինչեւ Յունիսի 16 հետզհետէ հանգարտութիւն տիրելով՝ կը յուսայինք որ խնդիրը խաղաղութեամբ կը վերջանայ . բայց վտանգիկը առաւել բուռն և սաստիկ կերպիւ յանկարծ սկսաւ :

Յունիսի 16 Թիւ 11 նամակով մեր Տեսչէն տեղեկութիւն առաւ Մեզ Թէ գիշեր առն Ս . Աբրի գրան առաստաղի ներքեւի Մեր և Յունաց պատկերներուս տակի վարագոյրին մեր պատկերներուս տակով մէկ կանգուն և Թզուկի չափ Թեամբ կարուած է . և Թէ՝ Լատինաց Տեսչէն ժամերգու-

թեան ժամանակ գինքը Ս . Ա . յրէ կը հեռացնէ՝ և ցոյց տալով նոյն վարագոյրի կարուած տեղը՝ ասած է , մեր լուսաբարը ժամը 10ին գալով՝ Յունաց ուխտատուր մը տեսած է այս տեղ . կ'երեւի Թէ այն կարած է : Ս յս խոտակտուածքին վերջը Լատինք վարագուրին ուրիշ կտոր մը չափազանցելով՝ կարած են . այս այն վարագոյրն է , որ երեք տպագ կը պատկանի և վէճի տակ է : Ա.հա այս եղաւ ամենամեծ պատճառն այն չարեաց և կռիւներուս՝ որ 29 օր յետոյ Ս . Ծնդեան Ա յին մէջ տեղի ունեցան :

Փետրվար 15 ին ժամը 12 ի մօտ Լատինաց միաբանութիւնը ամբողջ և 200 ի չափ պղտզոյի ֆէլլահ Լատինք ամենքը զինուած Ս . Ա յրին մէջ եւ զբօսանքները լեցուելով՝ Ս . Ա յրի բոլոր սրմերուն վերայ վարագոյր կախեցին , վերէն մինչեւ գետին , բայց ի առաստաղէն . մինչդեռ առաջ միայն կէս կանգուն էր ի սկզբանէ անոր , զոր խզտցնելով՝ միայն երկնք կատղին . Մեր և Յունաց կողմէն չը հպատակելով Մեր իրաւունքը յայտնի տակով՝ վէճի տակ մնացած էր : (Ս . յս վարագոյրը իբր նորաձեւ չինուածոյն համար ան վարագոյր կոչելի է տալ և ան պատկեր , այլ պատկերավարագոյր) : Սարա վերոյ անմիջապէս բողոքեցինք Բզեհմին Մէք և Յոյնք և Բզեհմը՝ նազիճ փաշան՝ խոստացաւ հեռեւեալ օրը ժամը ութին վերցնել : Բայց ընդհակառակն առաւօտուն , քանի ղրկը ղրկեց Ս . Ա յրը զգուշանալ Թեամբ պահպանելու համար : Պայմանաժամը լսացաւ , բայց վարագոյրները չը վերցուեցան , այլ միայն փաշան իբր Թարգմանի ձեռօք լուր կուգայ Թէ Գաղղիոյ Հիւպատոսը մինչեւ երեկոյ պիտի վերցնէ . երեկոյ եղաւ , վարագոյրները դարձեալ կախուած մն-

նային. Փետրվար 17 ին զօրագ Թիւը 150 ի հասաւ, և իբրև Թէ Բ. Դուքն ալ հետագրելով միանգամայն յայտնեց Թէ երեք ազգայ ներքին պիտի չինկնի Ս. Աբրը, և ոչ Ս. Պատարագ պիտի մատուցանի։

Փետրվար 20 ին Փաշան պատճառելով որ Բ. Դրնէն հետագրին պատասխանը մինչեւ այն օրը ուշացաւ, պատարագելու մասին արգելքը վերացաւ. Լատինք սկսեցին պատարագել, բայց Մերը և Յունաց կողմէ պատասխան տրուեցաւ Թէ, արգելք դրուեցաւ վարագոյրը կախուելուն վերայ, ուստի արգելքը այն տանն կը վերնայ՝ երբ վարագոյրն եւս կը վերնայ. քանի որ Լատինաց առանց Տէրութեան հրամանին կախած վարագոյրը չը վերնայ՝ մեք չենք պատարագեր։

Փետրվար 22 ին Յունաց հետ ընկերութեամբ Բ. Դուքը բողոքեցինք, և միանգամայն Փոխանորդաց ի Պօլիս, որ Պատրիարքաց ըսեն, որպէս զի Բ. Դռնէն իրաւունք պահանջեն. այս տեղ և մեր Ս. Պատրիարքը Յունաց Պատրիարքի բնակարութեամբ Բդեշխին երթալով բողոքեցին իրաւանց բռնաբարութեան համար։

Փետրվար 23 ին Բդեշխը Մեր և Յունաց Ս. Պատրիարքները իւր մօտ կոչելով՝ Բ. Դռնէն եկած հրամանագիր մի ցոյց կը տայ, որոյ մէջ նշանագրուած էր Թէ Գաղղիոյ Դեսպանին հրաման ըրինք, որ այդ կախուած վարագոյրները 24 ժամէն վերցնել տայ. ուստի դեսպանատունէն տեղւոյդ Հիւպատոսին հրահանգ պիտի տրուի 24 ժամէն վարագոյրը վերցնելու համար. և այն մասին Բդեշխն ևս իւր կողմէն յատագրեց Ս. Պատրիարքները. 24 ժամն անցաւ, վարագոյրները կախուած մնացին. ուստի Փետրվար 26 ին կրկին Մեր և Յունաց կողմանէ հետագրաւ Բ. Դուռը բողոքեցաւ և իրաւունք պահանջեցաւ, և այս առՀիւ Լատինաց պատարագելը Փետրվար 27 ին կրկին արգիլուեցաւ. բայց Մարտ 1 ին վերատին հրաման տրուեցաւ։

Մարտ 3 ի ժամը 5 ին դեռ Լատինն միաբանութեան բռնութեամբ կախած վարագոյրը վար չէր առնուած, Բդեշխը յատուկ նամակաւ Մեզ եւ Յունաց յայտնեց Թէ՝ Բ. Դռնէն հրամանն եկած է Լատինաց կախած վարագոյրը վար առնել. և Տէրութեան հաճութեամբ Հայոց ջրոս և Լատինաց մէկ պատկերն ևս կախել. և այն յայտարարութենէն յետոյ Բդեշխը կրպհանջէր, որ անձամբ, կամ փոխանորդաբար ժամը 6 ին ի Բնակարան հրամանին պանութիւնք։ Մի և նոյն միջոցին Մեր Փոխանորդէն հետագիր առացանք Թէ Լատինաց կախած վարագոյրը վար պիտի առնուի. սակայն էր որ Լատինաց վարագոյրը վար պիտի առնուէր, բայց նոր կախուելիքին ինչպիսի բան լինելը չը գիտէինք. մանաւանդ ի Գաղղիա չինուելով՝ անշուշտ Լատինական նըշանաներ պիտի ունենար. բայց յայտնի Բդեշխն եւս այն նոր կախուելիք վարագոյրի մասին խօսք առած էր փետրվար 23 ին, որ ինքն երթայ տեսնայ. և եթէ հին վարագոյրին տարբեր և կամ մէկ մատնաչափ անգամ աւելի է մեզ, տեղեկութիւն պիտի տայր, և ոչ միայն չը պիտի կախէր, այլև մեզ հետ պիտի բողոքէր Բ. Դուռը. այս ասացնելոցն ոչ մին կատարեց, որով անկն յայտնի կ'երեւէր որ այն վարագոյրը Տէրութեան մեզ խօստացած ձեւով չէր չինուած. ուստի ոչ անձամբ և ոչ փոխանորդաբար դնելու կայացանք, և անմիջապէս Թէ՝ ի Բնակարան հրամանէ Բդեշխին բողոքագիր ղրկեցինք և Թէ՝ ի Բ. Դուռն բողոքոյ հետագիր

քաշեցինք։ Բդեշխը այն տեղ պատա-
հանած էր (թէ՝ ես Տէրութեան հրա-
մանը պիտի կատարեմ. ուստի և Լա-
ւոնայ ինքնին կախած վարագոյրը վար
առնելով նոր վարագոյր կախեց, նայե-
պես մեր չորս պատկերները՝ լուսապա-
ծին իշխանաբար հրամայելով. և Մեր
մեծացած մէկ պատկերին տեղ եւս, որ

Լաւոնայ իրենց Եկեղեցւոյն մէջէն
դեպ ի Ա. յորը եղած սուրբկնայ Հա-
նապարհին Ս. Ա. յրի մէջ տնեցած
դրան վերայ է, Լաւոնայ պատկեր մի
կախեց։ Հարկ կը համարիմք, այս իբր
վարագոյրի նկարագրութիւնն ընել։

(Շարունակելք)։

ԲԱՆՔ ԱՊԱՇԱՒԱՆԱՑ

(Շարունակութիւն և վերջ, տես թիւ 3։)

Ժահր ժահհոտ ժայթքեմ ժանտաբար,
Ժանտապատուհաս եւ ժամանակաւոր.
Ժանեաց ժպրհին ժուռանգեալ ժանպատուս,
Ժամանաւորեամ առ ժողովարարս։
Իրաքաղ իշխող ինքնահնուանական,
Իմաստապարգեւ ինքնակամ իշխան.
Ինքնաղօր ինքնեակ իմըդ իջեւան,
Իջիր ի ինդիր իակ իժակորեանս։
Լպրծեաց լերթս լսվղէզ լեգեոմէն,
Լ լիմ լեղուապարս լալագին լալով.
Լ քեալ լքանոտս լկատնօք լնով,
Լ նւր լալականիս լեռալզդ լսւսով։
Խարբալ խարձաղին խարբալեաց խրախտս,
Խաւարատ խղճի խօթացոյց խոտս.
Խաչաչարչար Խոյ խոցացիր առ խանջս,
Խաղաղածաւալ խնամեամ խոցոտս։
Ծուղակաւ ծիչին ծուփ ի ծուփ ծփիմ,
Ծանրաբեռնութեամբ ծխբելով ծփիմ.
Ծագեա ծառոյիս Ծաղկիդ ծոցածին,
Ծաւալումն ծագմանց ծորմանց ծովային։
Կենօք կամակոր կրիւք կուրացեալ,
Կենդանեաց կշռոյն կենակից կացեալ.
Կարապետաց կենաց կճռտիս կճռւցեալ,
Կանգնեա կարծանեալս կչմամբ կենաձայն։
Հալածեալ հոգւով հոգիդ հրաշից,
Հետեմ հանապատ հօրդ համոյիդ.

Ձ ոտիչդ հողւոյս հայցեմ՝ հողածնիս ,
Ընաշանոպուիկ հայիւդ հոպելից :
Զանձիդ ձառանօք ձաղկեցայ ձախոյ ,
Զպտերով ձպեղալ ձորոյն ձախակողմն .
Զեռնօժանդակեա ձեռապոծիս ձայնող ,
Զօրերով ձրի ձօն ձիւնաժողով :
Ղ ամպարապայծառ զապտեր ղօղելոյս :
Ղ եկաւար ղօղանն ուղեւորելոյս .
Ղ օդանչեմ զօդանդ առ դամպարաղոյդ ,
Ղ եկաւարուհեամբ զօրակս ղրկեցո :
Ճոպճոպիմ ճպամբք ճնիլիմ ճգնուհեամբ ,
Ն՛եպիմ ճենճերիմ ճարպաուրուհեամբ .
Ն՛ոզապրեա ճնչեալս ճիշդ ճշմարտաբան ,
Ն՛անապարհակիր ՚ի ճախտ ճեմարան :
Մղղրեալ մոռք մեղայ մղեղին ,
Մահացու մեղօք մեռայ մեզայլին .
Մաքրեա Միածին մաշելոյս մարմին ,
Մեզայ մաքրուհեամբ մկրտարանին :
Յօրագեալ յախտս յաւձահատաքար ,
Յաւէտ յոգնածուփ և յիմնարբար .
Յաւխտենից յոյս Յիսուս յայտարար ,
Յայտնեա յիս յանկարծ յեղանակ յօժար :
Ն՛ուաղիմ նքիմիմ նուաճեալ նեղիմ :
Նենգատին նետիւ նայնաքար նեխիմ .
Նեղելոյս նպատաս նախայօժարիմ ,
Ներեա նիւթակիս ոմ Նախատակիցն :
Շեղեցայ շուայտ շքշտքիմ շիտի ,
Շ եշտեալ շանթիւ շեշտին շողոքորթ .
Շ նորհաբաշխ շքեղդ շընորհեա շնորհք ,
Շ արժելով շնորհայս շողակաթ շքոմդ :
Ո՛հ ոպեպարախս ոպեստաւ ոչխամ ,
Ոեւհանաւ որոչին ուշնահամ ուհայն ,
Ոանեա ոճիս , որով ողջանամ :
Ուժգնասիրտ ուխտիւ որս որդեհաման :
Զաքայ չարաչար չարչարիմ չարաւ :
Չարախտեան չարեաք և չարահամբաւ .
Չնչին չքոտի չքոհամ չնաւ ,
Չքայս ղշտիս չքմեղդ չարչարեալ :
Պ ոաքիմ պարտասիմ պարտնակ պարտաք ,
Պառակտիչն պարծի պղծացեալ պարուքն .
Պ աշտպանեա , պահպան , պատժերայս պատաք ,
Պ արենաւարեալ բանիդ պատուաւոք :

Ջահջահիմ Ջօխա Ջեռանիմ Ջերմուկ,
Ջ՝ոհեղեղահալ Ջրմիսիմ Ջրուկ,
Ջ՝նջեան Ջեղծագործի Ջերմ Ջատկաց,
Ջ՝ախելով Ջուկ Ջախ Ջոկոցն Ջատագով։

Ռուսմբ ռմբաձայն ռմբահոծեաց ռիւոս։
Ռահինահատով ռահիմ ռամիկս։
Ռոշտական ռազմիկ ռահանգիր ռեկիթ,
Ռեստական ռազմագոռ ռնտեալ ռամպարկս։

Սրտաթռչուն տարեմ տարտափուռ սրոյդ,
Սահիմ սովամահ սուր սակրաւ սրբոյդ։
Սուրբդ Սաբաւոմբ սրտիս սահեցուածոյդ,
Սատեանքիր սրբիկ սիրով սքանչելոյդ։

Վա՛յ վարանելոյս վշտօք վայրաբան,
Վ՝արանիմ վաղվաղ վայրկենէ վայրկեան.
Վ՝երաչնչեա, վճիռդ, վայելս վախճան,
Վ՝երնայն վառիլ՝ ի վերիդ վահան։

Տաժան տագնապաւ տատանիմ ով աչք,
Տօնորիմ տապաւ տրփանաց տարբեր.
Տեառնդ անօրինութեամբ տապատան տաճեր,
Տուր տրամեցելոյս՝ տիպար տիրապէտ։

Բաղարդ Բաբունի Բանիւտ բենեկան,
Բառեա բռունիս բախճանալ բռնոյն.
Բակերառեա բակերաս բախտաշէտ բախճան,
Բամիլ բակերառեալ բախիւդ բռնկական։

Յանցիւս յանցարկուն յանդ ցնդիմ յաւիտ։
Յանկական ցնորիւք ցոյտիմ ցոփանօք։
Յոդ յօդացնուդ ցնծացո՛ ցաւոտս,
Յօդարկեալ ցաւոց ցրտաշունչ ցնխոյս։

Իւաւեցի զայս ոչխս մնալ յաւիտեան,
Իւիծ հիւթականս յայտնեալ պարտապան.
Իւնն անդր, Աստուած, աշխարհոյ իշխան,
Իւաստղ ապա Լուղուքեան արժան։

Փախաքիմ փառաց վրկվիդ վազկելոյս,
Փառաւորեացես փափաքն փոքուս,
Փեսայարանիդ փարելով փառս,
Փոքել փառաւորօրօք փառաբանութիւնս։

Քաջալերութեամբ քոյին ծնողն,
Քաղցրաձայնական քոյմ քերովբէի.
Քաւեա ըղքերթողս ի քարոզելի,
Քրիստոս իմ Յիսուս քուկդ քնցելոս։

1872, Նոյեմ. 15։ Յակոբ Կ.
Ի Կեչկիոլ։ Պարթեւեան։

Ա. Զ Ա Մ Ո Ւ Ր Ձ Ե Ա Ն

Զամուրձեան պատուելին Հայրենիքի 183 Թուոյն մէջ գաստատակիր՝ի հանատաւոր 787ին Նիկիոյ մէջ եղած ժողովի մի յիշելով՝ ասած էր, որ "Ա յս ժողովին տիեզերական ժողովոց կարգը իբրեւ եօթներորդ մի յիշուած է մեր Յայտնութեան մէջ». որպ առթիւ մեք եւս փեստուար ամսոյ Սիօնի մէջ ասած էինք, որ "Մեր Եկեղեցին բայ՝ի երեք տիեզերական ժողովներէն . . . ուրիշ տիեզերական ժողով մի չի ճանաչէր». խօսքերնիս կնքած էինք այսպէս թէ՝ "Պատուելին լաւ կընէ, եթէ այլոց աչքին լուղը դիտած ժամանակ իր աչքին գերանը անտես չառնէ» հիմնելով Աւետարանի խօսքին վերայ՝ "Կեղծաւոր նախ հան զգերանդ յականէ քումմէ, և ապա հայեցիս հանել ըզ ճիւղն յականէ եղբօրքո»: Մատթ. է. 5: Պատուելին մեզ իբր պատասխան գլուխ մի հրատարակած է Հայրենիքի 193 Թուոյն մէջ, որպ պատասխանել թէեւ հարկ չէր. լաւ որում մեզ պատասխան չէր: Բայց նկատելով՝ որ նա իր գլուխով դարձեալ ջանացած է իր պաշտած Լեւոնի հոլպաւոր Տոմարին մի քանի փուչերը խլրել Ապրիլի աչքէ մէջ, պարտաւորութիւնք պատասխանել:

Պատուելին իր գլուխ առաջին տողին մէջ նոր տառուղղութիւն մի արած է. փոխանակ Սիոն գրելու Սիօն կը գրեմք եղեր. մեծ գիւտ. արդեօք ինչ կանոնով լմնցած է, որ Սիոն ոչխարի գլուխ և ոչ Սիօն. մեք այս մասին մեր Քերականութեան մէջ, որ լոյս կանոնագիրքն է, կանոն մի չենք գտած, այլ այսչափ միտքն գիտեմք, որ մ ը նախնիք, օտար լեզուէ առնուած այսօրինակ բառերը, ինչպէս են, Սիօն, Սինա, Հ-օմ (1) եւ այլն, երբ օտ ալ չին գրած ոչ ալ գրած են:

Պատուելին այս մեծ գիւտին եւ տեւ չնորհակալ կը լինի, որ մեք իրեն խրատ տուած եմք և յետոյ կը յանդգնի "Ներումդ կը խնդրեմ այդ խրատդ մնիկ չը կրնար ընդունիլ». որովհետեւ գիտէ եղեր նա իւր աչքին մէջ մնած գերանին ինչ և որմէ ձեռամբ մնած լինելը: Մեք մեր խրատը իրաւ է, որ լսել տալու համար տուինք, բայց ինչ անեմք, որ չէ լսած. բաւական է, որ մեք մեր նուիրական պարտքը(2) կատարեցինք. ուսոի անպարտ եմք: Քաջ գիտեմք որ շատ դժուար է կամակոր մէկը իւր շաւղէն յետ դարձնելը: Մանաւանդ որ այս մտսին Պատուելին շատ նշանաւոր է. ամեն անգամ, որ մէկու մի հետ հրատարակական խօսքի բռնուած է, որչափ որ դիմացինը պատճառ և փաստ թափած է, անհնարին եղած է համոզել. թէեւ շատ անգամ ամենեւին ճարահատ ընդունել ձեւացուցած է առ երեսս և համոզում ու հաւանութիւն յուցուցած, բայց ոչ իրը նաւ իւր ապստամբած ճանապարհն թողած է:

Պատուելւոյն աչքը մնած գերանն է եղեր լաւ իւր յառաջերութեան Աւետարչին ախն եւ հաստատութիւն ճշմարտութեան ասած. Պօղոս առաքեալը կը գրէ Տիմոթէոսին. "Զայս գրեմ առ քեզ վն ակն ունիմ՝ի մօտոյ գալ: Ապա թէ յամեցայ՝ վն գիտաս

---

(1) Գուցէ չը հաւատայ մեր խօսքին, ուսոի մի քանի օրինակներ դնեմք այս տեղ: "Ա յր կոստանդնուպաւլիս ամենապատուական յորինեալ, անուանեցաւ Նոր Հռովմ». "Եւ ժողովեցան Բիւրեղն և Բիւկենտ երկուսեքն՝ի Հռոմ քաղաքն». Խոր: "Եւ հասեալ Դաւիթ զԱխիմ և զամուոյ նորա» Բ. Թագ. ե. 7: "Հանել զտապտղոնակ ոսկեայ Տէսառն՝ի քաղաքէն Դաւթի այս է՝ի Սիոնէ». Գ. Թագ. Ը. 1. և այլն:

(2) Եզեկ. Լ. Գ. 9:

ցես, թէ որպէս պարտ լոյծ քեզ ի սան Աստուծոյ ընդել, որ է Եկեղեցի Աստուծոյ կենդանւոյ, սիւն և հաստատութիւն ճշմարտութեան » : Արդեօք ինչ հասկացած է նա Աստքեղէն սիւն եւ հաստատութիւն ճշմարտութեան խօսքերն Եկեղեցի հասկացած է . չեմք կարծեր որ Եկեղեցին մարդոյ աչքը կը մլտնէ , գոնէ ինքը հաստատակ պայս . բայց իսկիր է թէ , որ Եկեղեցին է աչքը մտածը , անշուշտ եմք , որ Հայաստանեայց Աստքեղէական Եկեղեցին չէ . վասն զի նորա հաւատոը որ մերն ալ է , կամ մեր հաւատոը , որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հաւատն է , ֆարիսեական ժողովոյն հաւատոյ հետ միանձնել կ'ուզէ . սակայն այդ՝ իրեն գործը չէ . « Քանզի հիմունք նորա հաստատութեամբ եղեալ են ի վերայ վիմին անշարժութեան , որ ոչ ի վերոյ երկրի , այլ ի վեր յերկինս , ուր ոչ անձրեւք լինանեն և ոչ հոսմ չնչեն եւ ոչ հեղեղք յարուցանեն » . ոչ միայն իրենն գործը չէ . այլ իրեն ամենամեծ զվարճանք եւս գործը չէ . զի իրմէ շատ գարերով առաջ շատ Պատերը այդ բարեբաղդ երանելին , բայց ոչ երբեք հասան իրենց անոխ — բրիստոնէական նպատակին . Ուրեմն մեր Վերապատուելոյն աչքը մտած գերանը ոչ թէ Պրոտեստանտ կենսաբեր ծառոյն մէկ ճիւղն է , այլ Վատիկանի հաստ գերաններէն մին , կամ Անդրալեռնականութիւնը իր Լեւոնի տոմարով մէկ սեղ , որոյ ճիւղերէն կը կանայ մեր Եկեղեցւոյ ազնատ անդամանին մէջ մտնել . սակայն կը ցաւիմք , որ այսչափ երկար տարիներու փորձէն չը իրատուեցաւ , որ մեր Եկեղեցւոյ անդամանին հոգը , այնպիսի հոգ մի է , որ նորամուծ և օտար մտկերը չ'ածեյնէր :

Ձամբաշեան վերապատուելին իր աչքին մէջ մտած գերանին ինչ լինելը բացատրելէն յետոյ իրրեւ թէ կ'անցնի բուն խնդրոյն . բուն խնդիրն է թէ՝ « Մեր Եկեղեցին բայ ի երեք փեղերական ժողովներէ . . . ուրիշ տիեզերական ժողով մի կը ճանաչեր , և ոչ թէ ըստ Պատուելոյն է . տիեզերական ժողով մի , այլ ըղղոր մի իսկ չընդունելու համար այնչափ զոհեր տուած է Յունական և Լատինական մեծատունն հետամտութեանց » : Պատուելին հեգնական եղանակաւ մի կ'ասէ , « Հայոց Եկեղեցին երեք ժողովէն զատ ժողովք չընդունիր » : ՏԻՆԳԵՐԱԿԱՆ բառը նորա Լեւոնի տոմարով խափանուած տեսութենէն վերցած կ'երեւի : Մեք դիտէինք , որ Հայոց (մեր) Եկեղեցին իրեն Եկեղեցին չէ , ինչպէս իր խօսքէն եւս կ'երեւի : « Մեր Եկեղեցին երեք (տիեզերական) ժողովէն զատ ուրիշ ժողով չընդունիր » . բայց ինչ կ'ասեմք . մեր Եկեղեցւոյ մէջ կարդացուած Յայտնութեանց մէջ այսպիսի խօսք մի կայ եղեր . « Տան է Ժողովոյն , որ ի Նիկիա . կամ ի սմին աստեր եղեւ Խորհրդոյ տէրէ Ժողովն ի միաբանական ի Նիկիա Բիւթանացւոց » , զոր մեր լսելու համար կամ եկեղեցի չեմք երթայ եղեր և կամ մեր ականջը չիւղ մի մտած է եղեր : Իրաւունք ունի , մեր ականջը չիւղ մի մտած է եւ այդ չիւղը մեր Եկեղեցւոյ անարատ դաւանութիւնն է , և այն պատճառաւ մտած է , որ մեր Եկեղեցւոյ դէմ Վերապատուելոյն ըրած բաջալանաց պէս այլոց բաջալանաց չը լսեմք . այդ կենսաբեր չիւղը մտած է , ոչ միայն մեր ականջը , այլ մեր սրտին մէջ եւս հաստատմամբ հաստատուած է , որոյ նպատակն ասոնցմէ ի պատահել հարկին կարող եմք ուղղութեան գաւազան կամ խարազան չինել և մեր Եկեղեցւոյ տուրբ տաճարը շահաւաճառութեան ատեղ չինել չեմք

կամ յուղումներ անել եւ կամ խափան արուածքել։

Սակայն չմոռնանք թէ Յայտնութիւնքն խօսքով ինչ ասել կ'ուզէ Պատուելին. մեր խնդիրն է Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ համար է. սիեզերական ժողով չը լինելը. ինչպէս որ իւր բեթած խօսքին մէջ եւս սիեզերական խօսք չը կայ. բայց նա կը պատայ, որ սիեզերական ինքը չ'է կոչուը, այլ Յայտնութիւնքը։ Հարկաւ մինչեւ հիմա հասկացաւ, որ իմէ զատ ուրիշ մը չը կայ նոյն ժողովը սիեզերական կոչող. եւ պիտի ցուցնեմք, թէ ինչ է Տէրոյենց Զամուրճին նպատակը։ Բայց անկէ առաջ այս կ'ուզեմք հասկանալ վերապատուելի Զամուրճի. որ հոգին տուաւ քեզ այն յայտնութիւնը, որ մեք սուրբ ասելով միայն երեք սիեզերական ժողովներն կիմանամք. ձի ասայ թէ՝ մեք Առաքելական ժողովներն սուրբ չեմք ճանաչեր. կը կասկածիմք, որ մի դուցէ այդ յայտնութիւնը Հռովմայ գուշակ Սիպիլլայներէն ընդունած լինիս։ Զիմացանք թէ՝ ինչ նոր տրամաբանութեամբ կը հետեւցնես, որ մեք եթէ Նիկիայ երկրորդ ժողովը ոչ ընդունիմք, մեր Աղգ. ժողովներն եւս, ինչ պէս են Ս. Սահակայ, Աշտիշատու, Դունայ, Մանազկերտի եւ այլ ժողովներն սուրբ չեն լինիր. քեզ ձի ասայ, որ մեր ժողովներու սրբութիւնը այլ ազգայ ժողովներու սրբութենէն, կամ անսրբութենէն կախումն ունի. այդ՝ մոլեկրօնութեանդ գործն է, որ իմէ դուրս սրբութիւն չընդունիր եւ մինչեւ անգամ Աստուծոյ Հոգիքը այլոց կը պատայ; բայց նա ուր կամի հնչէ։

Ո՛չ, Վերապատուելի, ոչ. մեղ հասնար վերն չիջուած Աղգ. ժողովներն սուրբ են եւ ամենասուրբ. մեր սիրոյ օտարամոլութեամբ չէ տրակտատ եւ ոչ այլ բանիմիս կուրորած, որ չը տեսնիմք, չը զգայիմք և չհամոզուիմք թէ՝ այն ժողովներն ոչ թէ միայն մեր Աղգին, այլ Քրիստոնէութեան նկատմամբ ինչ մեծ նշանակութիւն ունին. մեք կըզգամք և կ'իմանամք այդ ամենը, և ոչ թէ կամակորութիւնը թողուլ կամենաս ուսանիլ, ուրախութեամբ կ'ուսուցանեմք եւս։

Հայաստանեայն Քրիստոնէութիւնը խափան ընելու համար մի Հայաստան գնացող Պարսիկ մոգերուն պէս, որոնք ամենեւին անկասկած իրենց ձեռնարկն կը յաջողութեան վերայ իշխողութեամբ կը վարվարէին, վճռակ կը ձգէին ճանապարհին և փայտ կընկենուին, թէ՝ մր լեզու, կամ մր աղգ, որու վարդապետութեանը պիտի աշակերտի. մեր Վերապատուելին եւս իւր նպատակին մէջ իբրեւ յաջողած և մեղ Նիկիայ երկրորդ ժողովը իբրեւ սիեզերական ընդունել տուածի մը պէս ուրախութեան նէն կը պատայ, թէ՝ "Քաղկեդոնի ժողովն ալ իբրեւ սիեզերական պիտի ընդունիս"։ Որպէս զի մեք չեմ դառնամք, իւր հաւատոյն պէս խոր խոռվ պատ մը եւս կը քաշէ մեր առջեւ. իբրեւ թէ՝ եթէ Քաղկեդոնի ժողովին սիեզերականութիւնը չընդունիմք, պէտք է ասեմք, որ մեր Եկեղեցին Յայտնութեամբ ժողովուրդը կը մոլորեցնէ։ Եթէ այս պատէն եւս չը կարողանամք անցնիլ, պիտի ստիպուիմք Յայտնութիւնքը սրբագրել. բայց (այդ իշխանութիւնը և իրաւունքը չունիմք եղեր), ինչ է սրբագրելիքնիս.— Մեք եւս չը գիտեմք։ Պատուելին, լաւ կ'ասես, որ իրաւունք չունիմք Յայտնութիւնքը սրբագրելու, որ շատ ան դամ սրբագրուած է և եթէ այսօր եւս հարկ տեսնուի, կարելի է սրբագրել. բայց դուս որմէ իրաւամբ և իշխանութեամբ սրբագրած են փիլիպոս քահանայքը ներմուծելով. եթէ մեք Յայտնութեան

առիթը արգելելու իրաւունք չունիմք, քեզի ոչ այդ իրաւունքը և իշխանութիւնը տուաւ, որ ուրանալով մեր Եկեղեցւոյ հաւատքը, կամ դաւանութիւնը և վարդապետութիւնը՝ Լեւոնի տառարին փշերը Աղգին մէջ ցանես. ոչ տուաւ այդ իշխանութիւնը որ ուրանալով Աղգ. այնքան տարբ ժողովրդեան, մեր Եկեղեցւոյ շատ մը արքեպիսկոպոսաց վշխունեան, մեր եկեղեցական պատմութիւնը, մեկ խօսքով ուրանալով Աղգդ եւ Եկեղեցիդ՝ Աղգին աչքին Քաղկեդոնիկութեան փոշին փչես: Մեր Եկեղեցին մերժելով մերժած է ընդ միշտ Քաղկեդոնի ժողովն և քոյ հոչակած Լեւոնի տումարն. այս մասին յոյսդ կտրելով՝ ձայնդ քաշէ:

Բայց դու պիտի հարցնես, ինչպէս որ հարցուցած ես, „Քաղկեդոնի ժողովոյն մեղսութիւնն ինչ է . . . քու հաւատքդ նոյնա հաւատքն ինչով կը տարբերի „. տակաւին այս հարցմանդ չպատասխանած կուզեմ իմանալ, թէ ինչ է նպատակդ որ այս աեղ Կ. Վ. Շահնազարեանի գերեզմանն ալ քրքրած ես, արդեօք մոռցած ես այն գայթակղելի գէպքը, որ դու աւելի տուած ես յիշեցնելն 51 թուին Պօլիս եկած միջոցին: Հոգ չէ, եթէ մոռցած ես մեք կը յիշեցնեմք:

Կ. Վարդապետին Պօլիս գալէն „քանի մը շաբաթ անցնելէն ետեւ, օր մը Եդեսեան Յ. Եպիսկոպոսը, որ քա-ջածանօթ էր Ս. Աթոռին (Էջմիածնայ) եւ Վարդան Վարդապետը՝ որ քանիկ Էջմիածինէն ըլլալով այն օրերը Պօլիս էր . . . կը հրաւիրեն զԿ. Վ. յիւա-կիւտար՝ի տուն Նիզամեան Պեհրոս աղային, որ մօր եղբայր էր Յ. Ե. ին, ուր մեկ դիշերը տեւութեան պատճառաւ դալով հոն եկան նաեւ Գրիգոր Պ. Վանանդեանց և Զ. Պատուելին (կարծեմ դու լինելու ես), այն աեղ խօսակցութեան մէջ կը պատահի, որ պատկերատաշտութիւնը Հայոց եկեղեցին երբ մտած լինելուն վերայ խօսք բացուի առանց հակառակութեան: Հետեւեալ օրը այս բանիս վերայ գաղտնի Թուղթ կը գրէ Զ. Պ. առ Յովհաննէս Վ. Դպրընձաբխի այս իմաստով. „Կ. Վ. ին հետ տեսութիւն ընելով՝ անհաւատութեան նշաններ տեսայ անոր վերայ, եւ քերանն հոտած ըլլալուն սրտին վերքը կը գտնուի, կը կարծեմ՝ որ Կիլիկիա եպիսկոպոս ըլլալու կ'երթայ, և Պօլիս Պատրիարք ըլլալու խորհուրդ ունենայ և այլն „:

„Յիշեալ Յ. Վ. ը այս Թուղթը հրատարակելով եւ կորդալով առաջի բարեպաշտ և պարզամիտ յարգելեաց՝ վատահամբաւած է զԿ. Վ. թէ նա ըլլայ հակառակող Հայոց Եկեղեցւոյն. այս համբաւը տարածելով երբ կը լսես Կ. Վ. իակին իւր բաղքանաց գըրուին Սրբազանէն (Պատրիարք) կը խընդրէ տաեան դատաստանի. որպէս զի իւր դատախազներուն ներկայութեան քննուի և իւր յանցաւորութիւնը եւ անմեղութիւնը վճռուի տաենին հրատարակուի:„

Քեզ Թողում այս մասին եղած ժողովոյ ամբողջ արձանագրութիւնը, զոր եթէ ուզես, անշուշտ կարող ես գըտնել Աղգ. Պատրիարքարանի Դիւանին և դուն ալ քոյ հաւատոյ գրաւոր դարմանիդ մէջ. միայն վճիռը կը դնեմք հոս:

„Ժողովն այս երկար բանախօսութիւնը (անշուշտ արձանագրութեան համար կ'ասէ) լսելէն յետոյ, իւր դիտողութիւնը յայտնեց, որ իրաւամբ Կ. Վ. իւր համոզիչ խօսքերովն արդարացեալ է և Զ. Պ. իւր անոթ խօսքերովն պարտաւորեալ է, մանաւանդ անպատշաճ գրութիւն (անխիղճ զրպարտութիւն) ընելով. ուստի ժողովը

պատուիրեց և յորդորեց ՀՃ. Պ. որ իւր գիրը յետ առնէ և ուր որ խօսեր է անոր պատուոյն դէմ, ինքնին մաքրէ անոր անունը . . . :

"Ժողովը իւր ստորագրութեամբ արդարացուց կը հրատարակէ ԹԷ՝ Կ. Վ. Ազգին եւ Եկեղեցւոյ օրինաւոր, հաւատարիմ, կրօնասէր և մանաւանդ գիտնական վարդապետներէն մէկն է և զրպարտութեան հանդիպած . ուստի Ազգը բնաւ մէկ կասկած ընելու պատճառ չունի " :

21 փետ". 1851

'ի Պատ". Հայոց

Մի գուցէ այս արդար վճիռը լինի պատճառ Վերապատուելոյն անհաշտ ատելութեան եւ վատ քինախնդրութեան, որ 'ի կենդանութեան Կ. Վ. հաւատաքննական խարազանով այնքան ղպրտեցնէն և հալածելէն վերջը, այժմ գերեզմանին մէջ եւս հանգիստ չը թողուր : Կը յուսամք որ այն վճիռն կրկին անգամ կարդալով՝ իւր ալեզարդ հասակին մէջ խիղճը մէկէն կը ըմբռնէ և որով կը խոստովանի, որ Կ. Վ. այնչափ հաւատարիմ էր և հնազանդ Հայոց Ազգին և Եկեղեցւոյ, որչափ ինքը հաւատարիմ է Պապին և նորա Եկեղեցւոյն :

Գալով Վերապատուելոյն մեղ ըրած հարցման, կ'ասեմք, որ ինքը իւրեւ Քաղկեդոնիկ մը բնաւ իրաւունք չունի մեր Եկեղեցւոյ դաւանութիւնը պահանջելու . իսկ եթէ ըսէ, Թէ իւրեւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հաւատացեալ կ'ուզեմ հարցուցանել, այն ժամանակ կը յայտնեմք, որ մինչեւ Լեւոնի տումարը և Վատիկանի դեբանը աչքերն կը հանէ, չը պիտի կարողանայ տեսնել այն տարբերութիւնը, որ մեր Եկեղեցին ունի համեմատութեամբ Հռովմէական Եկեղեցւոյն :

Գիտեմք հաւատոյս, որ այս ամեն ըսուածներն աղեկութիւն մի չը պիտի առնեն Ձամուրճեանի վերայ . և նորա քնաւորութիւնը կանխաւ իմանալով այսքան եւս չըպիտի խօսէինք, եթէ ուղղակի մեղ պատասխանած լինէր, այսինքն կամ ուղղակի յետ առնէր իւր խօսքը Նիկիոյ Բ. Ժողովին տիեզերական ասելու մասին և կամ հաստատէր, որ մեր Եկեղեցին ընդունած է զայն իբրեւ տիեզերական : Բայց Ձամուրճին կը ղեջանի ուղղակի պատասխան տալ, քանի որ իւր գլխաւոր նպատակն է, Նիկիոյ Բ. Ժողովին տիեզերական ինքնահնար անուն տալով՝ Քաղկեդոնի Ժողովին տիեզերականութիւնը վաւերացնել՝ի պատիւ անդրալեռնական պաշտամանն իւրոյ և՝ի փառս Հռովմէական Եկեղեցւոյ, որուն կամակատար եւ անձնուէր ծառայ կը հանդիսանայ յօրէ անտի մեր մէջ գաղնակցութեան ընդ պաշտօնակատարին Թէոդոսիոսի, ըստ իրեն կրօնասէր եւ հայասէր Իօժէն–Պօրէլ :

ՍՏԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարդկան ազգի մէջ շատ մեծութիւններ կան զոր բառնալու համար պէտք է միահաղոյն աշխատին եկեղեցականք, Ուսուցիչք, Դաստիարակք, Տէրութիւնք, ճնողք, մէկ խօսքով բովանդակ մարդկային ընկերութիւնը :

Պէտք էր ամեն ոք միաբանէր վերցնելու և հալածական ընելու մարդկութեան մէջէն այս մարդկային կեղտոյ, պատուոյ, ընչից և բարուց ոխերիմ թշնամի այլանդակ հրեշները ինչպէս են՝ ղեղևութիւն, շուայտու-

թիւն, արբեցութիւն, հեշտախտութիւն, գողութիւն, սպանութիւն, սոսկութիւն եւ այլն ոչք մահ են ուղիղ քարոյականութեան եւ Թշնամի երջանկութեան մարդկան, մանաւանդ սոսկութիւնը։

Սոսկութիւնը այն ամենաչար ախտերէն մէկն է, որ հետ կապուած են գրեթէ ամեն տեսակ չարիք։ Ա՛յս ախտը սատանային ծնունդն է. ևնոյն ինքն սուտ խօսողն է այլ ամն սատանայ։

Սոսկութիւնը խռովութիւն կը սերմանէ, սիրոյ եւ բարեկամութեան Թշնամի է, ամեն չարութիւն, գողութիւն, սպանութիւն, շնութիւն, պոռնկութիւն եւ այլն գործել կ՚ուտայ իւր պատրուակներուն վրայ հանելով. բայց վերջապէս կը խայտառակուի եւ կը հալածուի։

Սոսկութիւնն ընկերութեան շահն եւ օգտին Թշնամի է. վասն զի եղածը չեզած եւ չեղածն ալ եղած ներկայացնելով մարդերը կը շփոթէ, ուղիղ դատողութիւնը կը խանգարէ, ճշմարտութիւնը Թիւրելով սխալ խորհել եւ գործել կ՚ուտայ՝ ի վնաս բազմոց։ Սոսկութիւնը իւր բանականութեան, խղճի եւ գիտակցութեան դէմ մեղանչելով մարդկային վեհութեան դէմ կը գործէ, ցած, նուաստ եւ ապականեալ սրտի ու մտքի տէր կըլլայ. ուստի եւ անարժան է մարդկային ընկերութեան մէջ ապրելու. անարժան է մարդ կոչուելու անգամ, քանզի մարդկութեան կոչումն ալ ուրացած է, որ է ճշմարտասիրութիւն։

Սոսկութիւն է որ ընտանիք կը վրդովէ. սոսկութիւն է որ բարեկամներն իրարու առեւտ եւ Թշնամի ընելով իրարմէ կը բաժնէ. սոսկութիւն է որ ազգերն ու ժողովուրդը կը յուզէ կը շփոթէ իրարու դէմ կը գրգռէ եւ չը Թողուր որ լաւ գործքեր եւ ազգ աշխատութիւնը յառաջանան. Թշնամի է բարութեան եւ շատ անգամ տապալիչ իսկ է պահեստ եւ պետութեանց։

Սոսկութիւնը մարդկան առջեւ յայտնութեան ճանապարհը խոտորելով եւ կոպտութեան ճանբայ ցոյց տալով վնասուց խորհրդատու կը ձգէ եւ չարաչար կը մնասէ, աղքատին պարկեշտ կը յայտնէ մեծամեծը խոստանալով, կամ զանազան յուսալիր խաբեութիւններ եւ անօգուտ ծախսեր ընել կ՚ուտայ։ Սոսկութիւնը հակառակ լինելով բարւոյն եւ ճշմարտին՝ Թշնամի է Աստուծոյ։

Ա՛յսքան, և դեռ եւս ասկէ շատ աւելի չարիք բովանդակող սոսկութիւնը մինչդեռ պէտք չէր բնաւ մարդկան մէջ երեւելը, սակայն դժբաղդաբար ոչ միայն կայ եւ շատ կայ. այլ նաեւ պաշտպան և ջատագովներ ալ ունի. չէ Թէ միայն հասարակ մարդիկներէ այլ և վսեմ հոգեկան արժանի սեպուածներէ, կրօնաւորներէ, ուսուցչիներէ իշխաններէ և բարձրագահ վեհապետներէ։

Սորա այսպէս լինելը մեծ դժբաղդութիւն է աշխարհի, և յետին սոսկման անտրտունջութիւն ու Թշուառութիւն է մարդկան ազգի։

Վա՜յ անոր, որ անգամ մի Թոյլ սուտ է իւր անձին կամ ինքն իրեն ներած է որ սուտ խօսի. սուտել եւս վա՜յ անոր, որ սոսկութիւն մը հետ գործ կամ յարաբերութիւն կունենայ։

Երբ մեկը Թոյլ կուտայ անձին որ մանր կամ անվնաս համարուած սուտեր խօսի, Թէպէտ իրօք անվնաս սուտ չը կայ. սուտն ինքնին վնասէ. այնպիսին օր յաւուր կը յառաջանայ և մեծամեծ ու խիստ վնասակար սուտեր ալ խօսելու կը ժպրհի անխիղճ և անամօթ. որ շատ անգամ այլոց վնասաւն հետ ինքն ալ չարաչար կը փլուի. ազգումել

ևայն անդադամուԹիւնը մինչեւ այն աս տիճան կը հասնի որ իւր մեկ յուսա ցած ընկերն անուշան օգուին համար բազ մաց օգուտը կը զոհէ եւ կը հաճարի Թէ լաւ ըրաւ . սակայն իւր հանապատը օրեայ ԹշուառուԹիւնը կը վկայէ որ արդարուԹիւնը նորա չարեաց հա տուցումն ընելու համար ձշմարտու Թեան վրիժառու սրովը չարուհակ նե ցաւ օգուտն ու պատիւը , փառքն ու խաղաղուԹիւնը քանցելու չարդելու և ոչընչացնելու վրայ է :

ՈՀ , որչափ ցանկալի էր որ աշխար հիս մէջ չը գտնուէին երբէք ոչ ստա խօս , ոչ կեղծաւոր չաղբարԹներ և ոչ չարահնար խաբեբայներ . յայնժամ աշխարհ կը խաղաղէր ամեն տեսակ վրդովմունքէ . քանի մը Թեանց մեծ մասը պակասած պիտի լինէր , քանի ձշմարտասէրը կամ բնաւ պիտանի բան չընէր , կամ Թէ դիպաւածով ու սխալմամբ ընէ ալ չուտով կը զղջայ և ուրիշ անգամ աստիկ կը զգուշանայ :

Նոր տեսակ ստախօս խաբեբայի մը օրինակ դնենք այս տեղ :

Ամոյս մէջ Զունիուչքի Յակոբը ա նուն կակաղ անձ մի եկաւ այս տեղ և լաւ աուաւ որ « Քառատուն հոգի ուխ տաւոր կուգան . նպաստ կէս ճանապար հին վերայ հանգստանալու համար դադրեցան ես միայն ձգտապրեցի և կայ լաւ տալու » : Պատմեց նաեւ Թէ վաԹսուն օրի չափ կայ որ ճանբայ եցած են և ձմեռան սաստկուԹեան ա Թիւ մեծամեծ նեղուԹիւններ կրած և կորուսանելու հանդիպած են : Մինչ չեւ իսկ Ս . Պատրիարք Հօր ներկայու Թեան խօսեցաւ այս ամենը առանց խղձելու : ՄիաբանուԹիւնը ցաւօք սրտի լսեց եւ կարեկցելով ինուԹեայ պատրաստուԹիւններ տեսնել որպէս զի եկողները հանգստանան :

Երբ բաւական ուշացան , համա րելով Թէ երեկոյին կ'ուտեն , յատուկ քառատուն հոգւոյ համար կերակուր եւս պատրաստուեցաւ : Բայց ժամ նակն անցաւ , եկող չը կար , այս խաբե բան ալ արդէն եռնդուտան դէմ Թե ւը նշան ընել տալով կծիկը դրած էր , Վերջապէս մինչեւ դիշեր տակաւին կրտսատուէր որ պիտի գան , բայց մինչ ցայդ չէք ոք , չէք ուրէք :

Հիմա միայն աս չեմք գիտեր Թէ արդեօք այդ ստախօսը վանքին այս չափ պտմաշուք , հոգ , մտատանջու Թիւն պատճառելով եւ տասնկ նեղ ժամանակ ունայն տեղը այսքան ծախք ընել տալովը ինքն ինչ շահեցաւ , միեմ դիւտական պարծանքն ու խնդուԹիւնը շահ պիտի համարի . ամօԹ մարդ կուԹեան որ իւր մէջ այսպիսի անդա մներ կը մուցանէ :

	Դրբ.	Փող.
Հաղորդեն խոշորագիր. Տպեալ 1869։		30
Հինրիկոս եւ Մարիամ. Տպեալ 1870։	2	20
Հրահանգ սիրոյ։ գործ Մայեդեան Յովհէփ վարժապետի. Տպ. 1870.	2	
Ղկրտըբնան եղեռնագին։ եւ Եսայի կաթողիկոս Աղուանից. Տպեալ 1868.	3	
Ձաշոց գիրք։ Տպեալ 1873։	300	
Ճառ հաղորդութեան։ Տպեալ 1860.	4	
Ճառ դպրոցական։ երիտս. փոքր տետրակներ. Տպեալ 1863 եւ միւսը՝ 1867.		30
Ճանապարհութիւն առ Հայն. աշխատասիրեալ Եղիազար Մոսրատեան.	3	
Մանկանադրութիւն նախնեաց. Տպեալ 1856.	6	
Մանկիկ ոսկեհայելի. գործ Նահապետ ԺՒ դպրոց. Տպեալ 1869.	14	
Մեկնութիւն Եկեղեցւոյ. Տպեալ 1850.	25	
Մեկնութիւն յայտնութեան, Վերսիի Լամբրոնացւոյ. Տպեալ 1855.	10	
Մխիթարեան Առաքելական Ժամանակագրութիւն, գործ ԺՒ դար. Տպեալ 1871.	16	
—Նոյնը՝ ուրիշ դիշատրով բաղդատեալ փոքր ինչ ստրկերութեամբ.	12	
Յովհաննէս կաթողիկոս, պատմութիւն Հայոց, գործ նախնեաց Թ. դարու.	10	
Յովսեփ գեղեցիկ. Տպեալ 1849.	10	
Նարեկ. սաղմոսանուագ Ս. Հօրն մերոյ Գրիգորի Նարեկացւոյ. Տպ. 1868.	12	
Նոր բնթերցարան. Տպեալ 1868.	5	
Ողբերգութիւն ի մահն Կերսէս. Տպեալ 1863.	4	
Ոսկան Հայրենասէրի. Բ. Տպ. 1874.	4	
Ոստանն բարոյ. Տպեալ 1857.	18	
Ոսոսմն տրամաբանութեան. Տպեալ 1869.	3	
Պատմութիւն Ս. Գրոց. Տպեալ 1867.	8	
Պատմութիւն նոր կտակարանի. Տպեալ 1872.	7	
Պատմութիւն Ս. Երուսաղեմի. քաղաքագրոյ յիշատակարանութեամբ. Տպ. 1872.	5	
Պատմութիւն Երուսաղեմի. աշխատասիրեալ Խորէն վարդապետ. (**)	8	
Պատմութիւն Ս. Լուսաւորչի. Տպեալ 1867.	4	
Պատմութիւն Լենկլոմեանց. Տպեալ 1873.	10	
Պատմութիւն Հայոց. Տպեալ 1870.	6	
Պատմութիւն բարոյական. Տպեալ 1872.	7	
Պատմութիւն Հայաստանեայց. առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ. Տպեալ 1872.	16	
Պատմութիւն երկամեայ պանդխտութեան ի Հալէպ. Տպեալ 1871.	20	
—Նոյնը՝ Գաղղիարէն լեզուաւ.	20	
Սաղմոս խոշորագիր, այլ եւ այլ անգամ տպուած.	10	
—Նոյնը՝ մեծ գիրքով	6	
—Նոյնը միջակ՝ դպրոցներու համար. Տպեալ 1873.	6	
Նոյնը՝ փոքր գիրքով եւ մանր տրով.	3	
Սիճ օրագիր, կազմեալ 1866ին մինչեւ 1873. աշխարհիկ լեզուաւ.	40	
Սուրբ գրութիւն Երուսաղէմի. Տպեալ 1859. (**)	4	
Վարժութիւն վոխատուց մանկանց. Տպեալ 1868.	6	
Տանիէլ տեղագրութիւն Երուսաղէմի. Տպեալ 1855. (*)	3	
Տարերք խնամատարութեան. Տպեալ 1852. (*)	6	
Տիեզերութիւն հովուական. Տպեալ 1856. (*)	8	
Տրամաբանութիւն, Պատուելի Գրիգորի Փէշտիմալճեան. Տպեալ 1855. (*)	18	
Տօնացոյց. Տպեալ 1868.	10	
Փիլիսոփայ, հին ոճով. Տպեալ 1872.		20
Փիլիսոփայ Գաղղիերէն լեզուաւ. Տպեալ 1871.	2	20
Փիլիսոփայութիւն Հայերէն լեզուաւ. Տպեալ 1870.	4	
Փիլիսոփայութիւն Գաղղիերէն լեզուաւ. Տպեալ 1869.	3	
Քրիստոնէական Հանճար. Հայերէն եւ Գաղղիերէն լեզուաւ. Տպ. 1870.	2	
Օրացոյց եւ գուշակութիւնք օդոյ.	1	

ՅԱՆԿ

ԱՊՐԻԼ

Ամեն յանցանք իւր հատուցումն ունի 73
Ի՞նչ պիտի լինէր ընկերականութեան վիճակը, եթէ Քրիստոնէութիւնը չերեւէր բնաւ աշխարհիս վերայ . (Շարունակութիւն և վերջ) 77
Առակական . (Շարունակելի) 79
Բեթղեհէմի Ս . Ծննդեան խնդիր 83
Բանք ապաշաւանաց . (Շարունակութիւն և վերջ) . . . 87
Ար Զամուռեան 90
Սահմռսութիւն 94

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

Ա· Սիօնը ամէն ամիս կը հրատարակուի 24 երեսէ բաղկացեալ մէկուկէս ուշածալ թղթով ։

Բ· Տարեկան գինն է երկու արծաթ Մհճիսկի, հանդերձ Ճանապարհի ծախքովը կանխիկ վճարելի ։

Գ· Զատ տեսարակ առնել ուզողը, պէտք է ամեն մէկ տետրին չորս դահեկան վճարէ ։